

Kvalitativní analýza soudních spisů ústavní výchovy ve Zlínském kraji za rok 2010

Vendula Plšková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vendula PLŠKOVÁ**
Osobní číslo: **H10758**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Kvalitativní analýza soudních spisů ústavní výchovy ve Zlínském kraji za rok 2010**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti ústavní výchovy.
Příprava metodiky empirické části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

JANSKÝ, Pavel. Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních.

Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7.

KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006.

ISBN 80-7357-214-1.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003.

ISBN 80-7178-771-X.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha:

Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

PLECITÝ, Vladimír et al. Základy rodinného práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství

Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-139-7.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Šmahaj

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 8.3.2019.

.....
Kudrva P.S.

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělěčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uče-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na náhradní výchovu, konkrétně na výchovu ústavní. Zabývá se příčinami umístění nezletilých dětí do ústavních zařízení ve Zlínském kraji. Teoretická část se věnuje rodině, jejím typům, funkcím a také dítěti s problémy, jakož i činitelům, kteří jej ovlivňují. V neposlední řadě detailně rozebírá ústavní výchovu a průběh soudního řízení. Praktická část zjišťuje pomocí obsahové analýzy dokumentů, opatrovnických spisů Okresního soudu ve Zlíně, které příčiny indikují nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti.

Klíčová slova: rodina, dítě, náhradní výchova, ústavní výchova

ABSTRACT

The thesis is focused on alternative education, specifically education constitutional. It deals with the causes of the placement of minors in institutional facilities in the Zlín Region. The theoretical part is devoted to the family, its types, functions and also child with problems and factors that affect it. Finally, detailed analyzes institutional care and legal proceedings. The practical part finds out by a content analysis of documents, custody documents of the District Court in Zlín, which indicate the cause of constitutional upbringing of minor children.

Keywords: family, child, alternative upbringing, constitutional upbringing

Poděkování

Děkuji PhDr. Janu Šmahajovi za odborné vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, ochotu a vstřícnost.

Dále děkuji svým kolegyním ze zaměstnání za jejich trpělivost a podporu při psaní této práce.

Nakonec bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě v mém studiu podporovali.

„Děti začínají tím, že své rodiče milují, později je soudí a zřídka, pokud vůbec kdy, jim odpouštějí.“

Oscar Wilde

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST A PÉČE O DÍTĚ	14
1.2 TYPY A FUNKCE RODIN	15
1.3 SANACE RODINY	16
2 DÍTĚ S PROBLÉMEM	18
2.1 VÝVOJ DÍTĚTE	18
2.2 PORUCHY A VÝCHOVNÉ PROBLÉMY DÍTĚTE	19
2.3 ČINITELE OVLIVŇUJÍCÍ DÍTĚ	20
2.3.1 Rodina a rodinné prostředí	20
2.3.2 Vrstevnické skupiny a party	21
2.3.3 Školní prostředí	22
3 NÁHRADNÍ VÝCHOVA	23
4 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	24
4.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A NEZLETILÉ DÍTĚ	25
4.2 SOUDNÍ ŘÍZENÍ A NAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	26
4.2.1 Předběžné opatření	27
4.2.2 Vstup OSZ do řízení.....	28
4.3 PRÁCE OSPOD	28
4.4 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	29
4.4.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	29
4.4.2 Kojenecké ústavy	30
4.4.3 Střediska výchovné péče	30
4.4.4 Diagnostické ústavy	30
4.4.5 Dětské domovy.....	31
4.4.6 Dětské domovy se školou.....	31
4.4.7 Výchovné ústavy	31
4.5 ZÁNİK ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	31
5 STATISTIKY A VÝZKUMY V OBLASTI ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
6 METODIKA PRÁCE	35
6.1 VÝZKUMNÝ CÍL	35
6.2 DEFINOVÁNÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	35
6.2.1 Hlavní výzkumná otázka	35
6.2.2 Dílčí výzkumné otázky.....	35

6.3	POJETÍ VÝZKUMU	36
6.4	SBĚR DAT A JEJICH ORGANIZACE	37
6.5	VÝBĚR VÝZKUMNÉHO SOUBORU	37
7	PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	38
8	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	55
9	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	58
	ZÁVĚR	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	64
	SEZNAM GRAFŮ	65
	SEZNAM TABULEK.....	66
	SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce byla zvolena náhradní výchovná péče. Jde o druh péče formou péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastěji se jedná o ústavní péči. Pokud dítě nemůže vyrůstat ve své původní rodině, pak má právo vyrůstat ve výchově náhradní. V ústavní péči se nachází děti s nařízenou ústavní výchovou a děti, které byly do zařízení svěřeny svými rodiči. Jde o druh výchovného opatření, které je nařízeno soudem, pokud výchova dítěte je vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě. Dále v případech, kdy rodiče nemohou výchovu svého dítěte zabezpečit. Tyto děti jsou odsouzeny prožívat celé své dětství či jeho část v ústavním zařízení a mnohdy jsou zde vychovávány až do své dospělosti.

Problematika ústavní výchovy je mnohotvárná a různorodá. Dostává se do popředí zájmu veřejnosti i státní legislativy. Situace v systému náhradní péče je odrazem skutečnosti, za kterou je naše republika opakovaně kritizována, tj. vysoký počet dětí umístěných do ústavních zařízení. Snižování tohoto počtu dětí je trendem několika posledních let. Stále se však řadíme mezi státy se vzrůstající, popřípadě stagnující tendencí v počtech ústavů a dětí v nich. Není to způsobeno tím, že bychom měli málo pěstounů nebo že by postup umístění dětí byl příliš zdlouhavý a byrokratický. Hlavní příčinou je snadnost, se kterou je dítě umístěno mimo vlastní rodinu. Snaha snížit počet dětí umístěných v ústavních zařízeních mimo svou rodinu směřuje k tomu, aby bylo dítě umístěno do náhradní rodinné péče, a vede k názoru, že vlastní rodinu, která je špatná, je nutné nahradit dobrou náhradní rodinou a nikoliv snahou vytvořit vhodné podmínky k tomu, aby se dítě mohlo vrátit zpět do svého rodinného prostředí. Každá rodina může být v dnešní době ohrožena a ohrožení nemusí vycházet jen z prostředí rodiny, ale velký vliv mají i společenské faktory. Velký tlak je kladen i na ekonomické zabezpečení rodiny. Na stabilitu rodinného prostředí má vliv i změna rolí v rodině a způsob, jakým se s ním rodiny vyrovnávají. V médiích je mnohdy prezentována situace odebrání dětí rodičům. Jejich zájem je však směřován více na samotný akt odebrání dítěte z rodiny, než na samotný problém, který vyústil do takového řešení.

Pobyt v ústavním zařízení není optimálním řešením, ale je jednou z možností, jak řešit danou situaci. Vždy by však mělo jít o řešení krajní. Nesmíme opomíjet tu skutečnost,

že o některé děti není zájem v jiných formách náhradní rodinné péče nebo že se mnohé děti, zejména pokud v rodině zažily negativní zkušenost, cítí lépe v institucionálním prostředí. Dětské domovy jsou potřebné a budou nezbytné i nadále.

Záměrem bakalářské práce je snaha o hlubší proniknutí do problematiky ústavní výchovy prostřednictvím opatrovnických spisů Okresního soudu ve Zlíně. Cílem je zjistit, jaké příčiny indikují nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Z hlediska historie si česká rodina prošla zajímavým vývojem. V poválečném období lidé rodinu vnímali jako oblast seberealizace a tato doba se nesla ve znamení sňatkového boomu. Mnoho případů však vedlo k rozvodu. (Kraus, 2008, s. 79 – 80) Goody (2006, s. 11 – 15) uvádí, že rodina prodělala důležité změny, ale některé stejně důležité rysy z minulosti přetrvávají dodnes. Nejvýznamnější roli sehrál nástup křesťanství, protože církve zavedla množství změn, které přetvořily dřívější modely rodinného života. Jak uvádí Sobotková (2007, s. 17), psychologie rodiny se dnes rozvíjí i v Evropě a tím u nás získává oprávněnou pozici.

O rodině můžeme hovořit až tehdy, pokud se ženě a muži, kteří spolu žijí, narodí dítě. Rodinu tedy tvoří lidé, kteří pouze společně žijí v jednom bytě či spolu pouze vedou společnou domácnost. Tvoří ji ani manželské bezdětné páry, bezdětné páry žijící spolu ve volném svazku nebo páry, které spolu žijí mimo manželství. Rodina je tedy založena na manželství nebo pokrevním příbuzenství. V neuzší pojetí na trvalém spojení jedné ženy a jednoho muže. Její členové jsou spojeni společným soužitím, oboustrannou morální odpovědností a pomocí. (Veselá et al., 2003, s. 11 – 12)

Podle psychologického slovníku Hartla (1993, s. 512) je rodina „společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí“. Další definice rodiny říká, že je „nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje dítěti identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli, učí dítě reagovat v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny“ (Motejl et al., 2007, s. 68). Rodinu lze z hlediska jejího fungování pojmout dle Plánavy (2000, s. 73) jako „strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí“.

Sobotková (2007, s. 170) ve své knize uvádí, že nejčastější rodinný typ dnes představují rodiny s jedním dítětem. Tento trend je důsledkem vzrůstajícího počtu rozvodů a v posledních letech je odrazem nárůstu počtu žen, které mají děti mimo manželství. I Goody (2006, s. 191 – 192) konstatuje, že ve společnosti je dnes více osamělých rodičů než dříve a stále více dětí vychovávají ženy samy. Následkem toho se otcové stávají ve svých rodinách okrajovými postavami a nemohou dětem poskytovat příliš dobrý model

rodičovské role. To však nelze považovat za signál zániku rodiny. Radvanová, Koluchová a Dunovský (1980, s. 7 – 8) taktéž uvádí, že častěji se vyskytuje rodina neúplná s jedním rodičem a dítětem.

Mezi charakteristické znaky současné rodiny, jak uvádí Kraus (2008, s. 83 – 86), patří:

- demokratizace – muž ztratil dřívější postavení v rodině a žena získala povinnosti a práva, která náležela dříve jen muži,
- izolovanost rodiny – rodina žije v určitém uzavření před vnější společností,
- zmenšování rodiny – naopak se zvyšuje počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a počet osamělých žen s dětmi,
- dezintegrace – ve všech rodinách ubývá chvil, kdy se celá rodina sejde pohromadě, což se výrazně podepisuje na životním stylu rodiny.

Model současné rodiny bývá stále více dvoukariérový a tento jev bývá bohužel příčinou rozpadu rodiny. V celém socializačním procesu se pak negativně projevuje diferencovanost rodin podle jejich socioekonomické úrovně.

1.1 Rodičovská zodpovědnost a péče o dítě

Jde o souhrn práv a povinností rodiče k nezletilému dítěti při péči o něj, jeho zastupování a správě jeho jmění. Rodič se stává nositelem zodpovědnosti pouze na základě existence vztahu rodičovství, bez ohledu na to, zda jsou rodiče manžely, zda spolu žijí či nikoli. Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům dítěte a rodič musí mít plnou způsobilost k právním úkonům. Pokud jeden z rodičů není znám, nežije či nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, pak tato zodpovědnost náleží druhému rodiči. K zásahu do rodičovské zodpovědnosti je oprávněn pouze soud. (Veselá et al., 2003, s. 177 – 178)

Péče o dítě a jeho výchovu slouží rozvoji osobnosti dítěte. Rodiče jsou za výchovu svých dětí odpovědni společnosti a mají právo i povinnost aktivně spolupracovat s ostatními výchovnými činiteli, zejména spolupracovat se školou. Zneužívání a zanedbávání rodičovských práv a povinností je vážným protispolečenským jevem. (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1980, s. 89 – 92) Mezi práva a povinnosti rodičů dle Plecitého et al. (2009, s. 57 – 58) patří zejména ochrana zájmů dítěte, řízení jeho

chování, vykonávání dohledu nad ním, právo užít přiměřeného výchovného prostředku a právo stýkat se s dítětem. Veselá et al. (2003, s. 187 – 188) uvádí, že jde o vztah každého rodiče ke svému dítěti, který se mění v závislosti na věku dítěte a jeho potřebách.

1.2 Typy a funkce rodin

Rodinné fungování je nesmírně složitý jev. Mnozí autoři se shodují, že existují tři základní a nosné principy, kterými jsou soudržnost, adaptabilita a komunikace. Dění v konkrétní rodině se děje na pozadí proměny genderových rolí ve společnosti a proměny soužití a uspořádání v rodinách. Existuje více typologií rodin. Za jednotlivými typy rodin spatřujeme neopakovatelnost a unikátnost každého rodinného systému. (Sobotková, 2007, s. 52 – 72)

Z hlediska sociální pedagogiky se dle Krause (2008, s. 80 – 83) rodina rozděluje na čtyři základní typy. Z pohledu sociologie má zásadní význam zejména to, do jaké míry se rodině daří vypořádat s funkcemi, které by měla plnit. Nároky a požadavky na dnešní rodinu stále vzrůstají. Důsledkem je, že své funkce plní nedostatečně. Přehled uvádí následující tabulka.

Tabulka 1: Typy rodin dle Krause

Typy rodin			
Z hlediska sociální pedagogiky		Z pohledu sociologie	
Nukleární	tvořena rodiči a dětmi, popř. jedním rodičem a dítětem	Funkční	všechny své funkce plní přiměřeně
Rozšířená	rozšířená o blízké příbuzné, prarodiče, tety, strýce apod.	Dysfunkční	některé její funkce nejsou plněny dostatečně, ale život rodiny není zásadně ohrožen
Orientační	rodina, ve které jedinec vyrůstá jako dítě	Afunkční	zásadní funkce nezvládá a je zde zásadně narušován socializační vývoj dítěte
Prokreační	rodina, kterou dítě později samo zakládá		

Základní funkcí rodiny je nepochybně, jak tvrdí Plánava (2000, s. 74), reprodukce lidského rodu, která nezahrnuje jen početí a porod, ale celou plejádu úkolů a činností, které shrnujeme pod pojmy reprodukce a produkce života. Matějček a Dytrych (1999, s. 132) uvádějí, že v současné době rodina ztratila v našich kulturních podmínkách mnohé funkce, které jí byly dříve vlastní. Motejl et al. (2007, s. 51) zastává názor, že pokud rodina přestane plnit některé ze svých funkcí, především funkce sociální a ekonomické, pak je mnohdy nadále schopna plnit citové a vztahové funkce. Děti nevnímají sociálně - ekonomický propad rodiny tak ostře, jakož i sociálně-patologické jevy. Jejich prioritou je žít s rodiči v rodině. Špaňhelová (2010, s. 12) z hlediska sociální psychologie uvádí tyto základní funkce:

- **biologicko-reprodukční** – rodiče mají plodit děti,
- **ekonomicko-zabezpečovací** – rodina se má starat o to, aby byly děti ekonomicky zabezpečené dle jejich možností,
- **emocionální** – rodina má zabezpečovat dítě emočně a má dítě zahrnout láskou,
- **socializačně výchovná** – rodina má dítě vychovávat k tomu, aby si bylo jisté v prostředí, ve kterém se pohybuje.

Sobotková (2007, s. 72) zdůrazňuje, že „kvalita rodinného soužití nezáleží ani tak na uspořádání a struktuře rodiny jako na tom, co v rodině probíhá“.

1.3 Sanace rodiny

Sanace rodiny je podle Bechyňové a Konvičkové (2008, s. 18) „soubor opatření sociálně-právní ochrany dětí, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen“. Důsledkem neřešení akutní situace pak může být umístění dítěte mimo rodinu. Jejím základním principem je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině. Po odnětí dítěte z péče rodičů má být, jak uvádí Motejl et al. (2007, s. 67 – 68), vyvinuto veškeré úsilí, aby dítě mohlo být v co nejkratší době navráceno do svého původního prostředí. Sanaci chápe jako práci s rodinami sociálně vyloučenými či zanedbávajícími své děti. Odtržení dítěte od rodiny může být v určitých konkrétních případech nezbytné pro jeho zájem. Děti jsou odebírány z rodiny na základě hygienických nedostatků v bytě nebo neschopnosti rodičů zajistit si bydlení. Rodiči by odebrání dítěte

mělo být chápáno zejména jako prostor určený k uspořádání rodinné situace, obnově narušených funkcí či stabilizaci socioekonomické situace. Radvanová, Koluchová a Dunovský (1980, s. 38) uvádí, že pokud sanace rodiny vyzněla naprázdno a ukázala se perspektiva dlouhodobého nebo trvalého pobytu dítěte mimo vlastní rodinu a jsou-li zde předpoklady na obou stranách k navázání trvalého svazku, pak je třeba dítě co nejdříve umístit do náhradní rodinné péče.

2 DÍTĚ S PROBLÉMEM

Dle Veselé et al. (2003, s. 171) lze dítě definovat různým způsobem. Obecně je vymezeno negativně, jako nedospělý. Případné povinnosti pak dítě nabývá v závislosti na dosažení určitého věku. Janský (2004, s. 19) uvádí, že „z hlediska pedagogické praxe se často jako problémové vnímají děti, které se vymykají normativním požadavkům školní edukace a to jak v oblasti vzdělávání, tak i výchovné“. Tento autor (2004, s. 18 – 20) dále uvádí, že problémové dítě vyjadřuje z pedagogického hlediska nežádoucí odchylku v jeho vývoji a projevech jeho osobnosti. Faktory, při hodnocení dětské patologie či normality, mohou být negativní životní události, problémy ve výchově, včetně výchovy ústavní, odmítání dítěte, porucha ve vztazích či vzdělávací problémy. Dítě se bude z psychologického hlediska vyznačovat odchýlným prožíváním a chováním, bude porušovat dohodnuté normy a očekávání přiměřená svému věku. Problémovost dětí není neměnným ani trvalým jevem. Může dojít k spontánní remisi, kdy z různých příčin problémy vymizí, anebo také může jít o projev vyžívání dětské osobnosti, změny přístupu k dítěti nebo o důsledek změny prostředí. Švancar a Buriánová (1988, s. 44) uvádí, že poruchy v rodinné výchově a v rodinných vztazích se nějak projevují a můžeme tak postřehnout změnu v chování dítěte, častější konflikty v rodině, s přáteli a ve škole. V dalším vývoji pak případně nastanou konflikty s právním řádem, jedinci vyvolávají potíže v sociální integraci a narušují společenské soužití.

2.1 Vývoj dítěte

Dítě, které je umístěno do náhradní výchovy, zpravidla bývá emocionálně a sociálně narušené. Již v prenatálním období se mnohdy setkává s fyziologickým ohrožením v podobě alkoholu, návykových látek, nízkou úrovní zdravotní péče či špatným životním stylem. (Škoviera, 2007, s. 49) Děti, které vyrůstají v nepříznivých psychosociálních podmínkách, se dle Sobotkové (2007, s. 83 – 84) mohou zdárně vyvíjet za předpokladu, že mají určité výhodné individuální dispozice a že se jim dostane pomoci ve smyslu zesílení protektivních faktorů. Rizikové okolnosti, které mohou postupně vést přes rodinnou krizi až k dysfunkci rodiny, jsou nejčastěji zdravotního, ekonomického, sociálního či psychosociálního charakteru. Matějček et al. (1999, s. 103) tvrdí, že „vývoj lidského jedince od jeho početí až do smrti ovlivňují jak dědičné dispozice, tak různé podněty prostředí“.

Důležitá pro osobnostní vývoj dítěte je dle Matouška a Kroftové (2003, s. 41 – 48) kvalita vazby mezi dítětem a matkou, otcem a dalšími členy rodiny. Děti, které vyrůstají v rodinách, kde je mnoho konfliktů mezi rodiči, pak mají větší sklon ke kriminálnímu chování než děti, které vyrůstají v klidném rodinném prostředí. Jako nejpříznivější živná půda kriminálního chování mládeže se pořád ukazují nejnižší vrstvy společnosti, vrstvy lidí s nejnižší kvalifikací či bez kvalifikace a vrstvy, ve kterých je nejvyšší nezaměstnanost a největší chudoba. Novodobé přelévání kriminality i do společensky lépe situovaných rodin je následkem klesajícího vlivu rodiny na chování dospívajících dětí ve všech vrstvách společnosti.

2.2 Poruchy a výchovné problémy dítěte

K narušení výchovy dětí může docházet z nejrůznějších příčin a může se projevit různým stupněm intenzity (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1980, s. 99). Hlavní příčinou psychosociálních poruch a problémů vývoje dítěte dle Janského (2004, s. 73) je vztah projevující se různými formami neadekvátní péče, který může mít podobu psychické deprivace, zanedbávání, týrání nebo sexuálního zneužívání. Pro posuzování a diagnostikování závažnosti problémů je tedy dle Janského (2004, s. 20 – 21) vždy nezbytné přihlížet k věku dítěte, jeho psychické zralosti a motivaci případných přestupků. K nejčastějším typům nedostatků lze zařadit neprospěch, nepozornost, krádeže, lhaní, vzdor, nepřátelské chování, agrese a násilnosti, riskantní chování, deprese, chybějící hygienické návyky, neupravenost, záškoláctví, absence při vyučování atd. Poruchami chování míní Matějček et al. (1999, s. 87) závažnější odchylky od běžných norem, tj. záškoláctví, krádeže, útěky z domova, toulání, podvody, dealerství drog, závislost na hracích automatech a další nejrůznější jiné formy predelikventního a delikventního jednání, které bývají často spojovány s nevhodnou výchovou v rodině. Kubíčková (2011, s. 30 – 31) pak mezi nejčastější výchovné problémy dětí řadí kouření, vyhýbání se školním povinnostem, pasivní trávení volného času, pozdní příchody, ADHD, půjčování a brání cizích věcí či špatné hospodaření s penězi. Děti se vyznačují také charakteristickými vlastnostmi, kterými jsou lhaní, neochota pomáhat, vulgarita, vzpurnost, nedostatečné sebeovládání, neadekvátní řešení konfliktů nebo závislost na vůdčí osobnosti. Rizikové děti mají celou řadu negativních nežádoucích projevů chování. Pokud se však na dítě

podíváme s odstupem, poté zjistíme, že před sebou máme dítě zraněné, vystrašené a doufající.

2.3 Činitelé ovlivňující dítě

Janský (2004, s. 74) dělí činitele přispívající k zanedbávání dítěte v rodině na vnitřní a vnější. K **vnitřním faktorům** patří osobnostní charakteristiky primárních vychovatelů, jejich schopnosti a vlastnosti. Dále se na kvalitě výchovy může negativně projevit jejich emoční nezralost či povahová nevypěstlost. Častým případem bývají duševní poruchy a nemoci vychovatelů, kam spadají drogové závislosti a závislost na alkoholu. **Vnější vlivy** zahrnují složení rodiny, její společenské postavení, velikost, kulturní a sociální úroveň, její vztahy a kontakty se sociálním prostředím. Významným faktorem je úplnost rodiny. Dalším faktorem, který je ve výchově rizikový, je násilí uvnitř rodin, které dítě poškozuje nejen fyzicky, ale i v jeho psychickém vývoji.

2.3.1 Rodina a rodinné prostředí

„Vážným ohrožením socializace dítěte je nestabilita rodinného života“ (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1980, s. 10). Rodina má zásadní a nezastupitelné místo ve výchově dětí. Poskytuje dítěti vzory k napodobování a identifikaci, včetně základního modelu sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Dítě si dle ní vytváří vlastní identitu a sebepojetí. (Janský, 2004, s. 72) Matoušek a Kroftová (2003, s. 37 – 40) zastávají názor, že rodina je považována za hlavního činitele, který svým selháváním umožňuje dětem kriminální chování. Radvanová, Koluchová a Dunovský (1980, s. 10) uvádí, že fungování rodinného systému je stále více založeno na osobnosti a charakteru rodičů, na jejich citových vztazích, odpovědnosti za celou rodinu. Pokud rodič ve své základní úloze selže, narušuje tím celé rodinné společenství. Nejhorší jsou pak postiženy děti nedostatečnou péčí a výchovou. Děti ztrácí pocit bezpečí a jistoty, v extrémních případech trpí i ztrátou domova. V anamnéze rodiny nacházíme dle Janského (2004, s. 62 – 63) skoro pokaždé patologické znaky, kterými jsou násilí, alkoholismus rodičů, nevyvážená či zanedbávající výchova. Potřebná spolupráce rodiny se školou, sociálním kurátorem, policií, psychologem, či terapeutem bývá často problematická. V mnoha případech je tedy nutné dítě vyjmout ze závadového prostředí a umístit jej do náhradní výchovné péče.

Rodinné prostředí, které nevede k psychické a sociální invalidizaci dítěte, se projevuje významným podílem na současném nárůstu sociálně patologických jevů – dětská kriminalita, projevy agresivity, násilí, různé typy patologických závislostí. Nízká kulturní a socioekonomická úroveň rodin bývá často spojena s dalšími nepříznivými vlivy, jako je alkoholismus, nestálost prostředí, promiskuitní sexuální vztahy, násilí v rodině. Častým důsledkem pak bývá vývoj poruch chování v dospívání i poruch osobnosti v dospělém věku. (Janský, 2004, s. 73 – 74)

Děti, jež jsou vychovávány jen jedním z rodičů, většinou matkou, mají dle studií, o něco horší výsledky ve škole, více zdravotních a psychických problémů. Mají také více problémů se zákonem než děti, které vyrůstají s oběma rodiči. Janský (2004, s. 74) tvrdí, že nepřítomnost otce v rodině může být závažným deprivacním činitelem, zejména při výchově chlapců, u kterých bývá narušena identifikace s rodičem stejného pohlaví dohromady s absencí mužské autority v rodině. Tato bývá častou příčinou výskytu delikventního a asociálního chování. Sobotková (2007, s. 175) naopak uvádí, že výzkumy dosud neprokázaly souvislosti mezi absencí otce ve výchově a možnými negativními jevy ve vývoji dítěte. Při absenci otce v rodině se nejvíce poukazuje na jeho disciplinární a socializační roli a diskutuje se o poruchách chování a delikvenci u dětí s absentujícím otcem. Pouhá fyzická přítomnost otce však není zárukou zdravého vývoje dětí. Při výskytu vážnějších poruch chování u dětí z rozvedených manželství nebo při jejich delikventním projevu není vhodné hledat příčiny jen ve změně rodinné struktury. Děti se celkově lépe vyvíjejí v dobře fungující rodině s jedním rodičem než ve vysoce konfliktní původní rodině.

2.3.2 Vrstevnické skupiny a party

Vrstevnické skupiny představují dle Krause (2008, s. 88 – 90) přirozenou formu života dětí a mládeže. Charakterizuje je věková a názorová blízkost. Tyto skupiny začínají většinou fungovat až v průběhu školní docházky a jejich důležitými znaky jsou jejich cíle a normy, kterými se členové řídí. Z tohoto hlediska se cíle daných seskupení pohybují na škále od jednoznačně pozitivních až po asociální, či přímo antisociální. Vrstevnické skupiny mají velký vliv na rozvoj osobnosti a v jejím prostředí probíhá základní socializace. Jak uvádí Janský (2004, s. 73), výsledkem psychické deprivace dítěte je kompenzace deficitu emočního vztahu mimo rodinu, často v partách vrstevníků.

Vrstevnická skupina se na prahu dospívání dle Matouška a Kroftové (2003, s. 81 – 83) stává pro dítě nejvýznamnější referenční skupinou a je hlavním prostředkem hledání vlastního já. Děti tráví hodně času ve formálních skupinách v kolektivních zařízeních, ale i v neformálních skupinách v místě bydliště, a tím se dostávají do intenzivní interakce se svými vrstevníky. Dle novodobé kriminologie je kriminalita mládeže páchána skoro vždy v neformálních vrstevnických skupinách – partách. Delikventní party u nás vznikají skoro pokaždé z podskupin mladých lidí, kteří se znají dobře z jedné instituce a většinou se vymknou běžným mechanismům sociální kontroly. Přestanou chodit do školy, do učení, do práce. Vytvoří si vlastní hodnotové preference a chovají se autonomně. Některé party jsou ke své kriminální činnosti naopak přivedeny zejména tím, že tráví čas po diskotékách a hernách, a na tento jejich způsob života se jim přestane dostávat prostředků. Ty si začnou shánět drobnými krádežemi, které přerůstají v organizované a plánované akce.

2.3.3 Školní prostředí

„Význam spolužáků jako zrcadla a zdroje pocitu vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dospíváním“ (Matoušek a Kroftová, 2003, s. 75). Dítě přechodem do školy ztrácí v rodině výlučné postavení a musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu. Učitel se pro něj stává autoritou, kterou konkuruje autoritě rodičů. Ve třídě si dítě začíná vytvářet svou vlastní subkulturu. Větší riziko sociálního selhání mají děti, které špatně prospívají, mají vyšší potenciál agresivity a vlastní subkulturu, která je odpojena od vlivu učitele a školy. Ta může být napojena na potenciální asociální vlivy, jakými mohou být herny, zdroje alkoholu, drog, kriminální gangy atp. (Matoušek a Kroftová, 2003, s. 75 – 76)

Záškoláctví je dle Švancara a Buriánové (1988, s. 79 – 84) považováno za průvodní znak obtížně vychovatelných dětí a mladistvých. Považuje se za něj opakovaná dlouhodobá neomluvená absence žáka na vyučování. Dalšími průvodními jevy jsou krádeže, svévolné ničení hodnot a v některých případech i násilí na vrstevnících. Příčiny záškoláctví mohou být rozmanité. Obtížně vychovatelní jedinci mají nápadně zhoršené výsledky také v chování.

3 NÁHRADNÍ VÝCHOVA

Náhradní výchova je uskutečňována formou **náhradní rodinné péče**, kdy jde o formu péče o dítě, které je vychováváno někým jiným než rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Dle zákona o rodině má tento druh výchovy přednost před výchovou ústavní. Spadá sem:

- svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče,
- svěření dítěte do péče osvojitele,
- pěstounská péče,
- péče poručníka.

U **péče ústavní** jde o svěření dítěte do péče určitého zařízení, ve kterých je péče uskutečňována:

- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- kojenecké ústavy,
- dětské domovy,
- diagnostické ústavy,
- výchovné ústavy,
- domovy pro osoby se zdravotním postižením.

Podrobnější přehled uvádí graf, který je uveden v příloze č. 1.

4 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídít ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Ústavní výchovu lze dle Motejla et al. (2007, s. 66 – 67) vymezit jako „umístění dítěte do péče školského zařízení určeného pro výkon ústavní výchovy na základě rozhodnutí soudu, jehož účelem je dočasně – tj. po dobu nezbytně nutnou – zajišťovat dítěti náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání; a to za podmínek podporujících sebedůvěru dítěte, rozvíjejících citovou stránku jeho osobnosti a umožňující jeho aktivní účast ve společnosti s ohledem na potřeby odpovídající jeho věku“. Je institutem rodinného práva a jde o výchovné opatření, které může nařídít pouze soud, a to i v případě, že nařízení ústavní výchovy nepředcházela žádná výchovná opatření.

Veselá et al. (2003, s. 215 – 216) jako možnosti intervence státu do rodiny uvádí uložení tří výchovných opatření. Prvním druhem je **napomenutí**, kdy vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, můžou orgány napomenout nezletilého, jeho rodiče či osoby, které řádnou výchovu dítěte narušují. Dojde k němu jen v případech, že na dítě zapůsobí a dítě je schopno uvědomit si své nevhodné chování. Rodiče jsou napomínáni tehdy, pokud zanedbali nebo porušili některou ze svých povinností k dítěti, např. pokud dítě zanedbává povinnou školní docházku či pokud jej rodiče ponechávají bez dozoru. Druhou možností intervence je **dohled**, který může být nařízen, jestliže se napomenutí mívá účinkem nebo jde o závažnější poruchy v chování nezletilého nebo jeho rodičů. Je prováděn za součinnosti školy a občanských sdružení. **Omezení** je poslední možností výchovného opatření, jehož účelem je zabránit škodlivým vlivům na výchovu dítěte, zejména návštěvy podniků a zábav pro něj nevhodných. V praxi je však toto omezení ukládáno zřídka.

Ústavní výchovu lze po zbavení rodičovské zodpovědnosti považovat za nejzávažnější zásah do rodinných vztahů. Dítě je možné odloučit od rodičů proti jeho vůli pouze rozhodnutím soudu na základě zákona. Je namístě jenom tehdy, pokud dítěti není možno zabezpečit vhodné rodinné prostředí mimo původní rodinu, jež selhala při plnění svých funkcí. (Veselá et al., 2003, s. 216 – 217) Dle Radvanové, Koluchové a Dunovského

(1980, s. 38) je dítě umístěno v ústavu buď z rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, zejména tam, kde pobyt dítěte v rodině není z hlediska její funkčnosti žádoucí, a nebo na základě žádosti rodičů, a to především tam, kde jsou pro to zdravotní či sociální důvody. Dle Plecitého et al. (2009, s. 83 – 84) zákon soudu ukládá povinnost zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Pokud se taková možnost naskytne po jejím nařízení či důvody pro nařízení pominuly, pak je soud povinen ústavní výchovu zrušit. Dle Švancara a Buriánové (1988, s. 11 – 14) ústavní výchova nezletilých probíhá ve školských zařízeních pro ni určených a není časově ohraničena. Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dosažení zletilosti dítěte.

4.1 Ústavní výchova a nezletilé dítě

Rozhodujícím kritériem při rozhodování soudu o náhradní výchově je zájem dítěte, vyžadující jeho svěření do péče někoho jiného než jeho rodičů (Plecitý et al., 2009, s. 73). Dle Škoviery (2007, s. 50) „základním kritériem v našem rozhodování mezi rodinou a dítětem by měl být nejvyšší zájem dítěte“. Ústavní výchova v poslední době projevuje tendenci přiblížit se rodinné výchově se snahou zmírnit nebezpečí deprivace či poškození dítěte. Úroveň výchovné péče se zlepšila, přesto však ústavní výchova znamená pro dítě nebezpečí duševního strádání a různých potíží v jeho dospívání a dospělosti. (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1980, s. 45) Kubičková (2011, s. 12) tvrdí, že strádání v oblasti základních lidských potřeb patří k výrazným zátěžovým vlivům, které nepříznivě ovlivňují stav jedince, jeho psychický a fyzický vývoj. Čím dříve je dítě vystaveno negativnímu působení nevhodného výchovného prostředí, tím závažnější jsou důsledky jeho strádání. Kubičková (2011, s. 48) dále uvádí, že izolace rizikového jedince od společnosti mu dává prostor a čas k tomu, aby si uvědomil nedostatky ve svém chování, které ho přivedly na práh ústavu. To však nepřispívá ke zlepšení jeho životní situace, pokud se stává jen samoučelným výchovným opatřením nebo trvá příliš dlouho a je mu zabráněno v kontaktu s přirozeným sociálním prostředím.

Do náhradní výchovy se svěřují děti s trojím typem rodinného zázemí, jak uvádí Škoviera (2007, s. 129). Jedná se o rodiče, kteří se nemohou o dítě starat – jde o více či méně objektivní důvody jako úmrtí, vážná choroba či jsou rodiče ve výkonu trestu; rodiče, kteří se o dítě starat nechťejí – odloží ho nebo se jej zřeknou, nemají k dítěti žádnou

citovou vazbu a nenaplnují jeho základní fyziologické potřeby a rodiče, kteří se o dítě neumějí postarat – mají sice veškeré materiální podmínky, ale z nějakých důvodů výchovu dítěte nezvládají. Kubíčková (2011, s. 29) uvádí, že velká část dětí nežije ve formálně úplné vlastní rodině. Rodiče dětí jsou svobodní, rozvedení nebo ovdovělí. Další část dětí je i přes existenci úplné vlastní rodiny vychovávána někým jiným, ať už jde o prarodiče, adoptivní rodiče nebo výchovné zařízení. Z hlediska kvality výchovného prostředí bylo zjištěno, že všechny typy rodin jsou více či méně dysfunkční nebo afunkční.

Zajistit dítěti jiné výchovné prostředí je dle Matějčka et al. (1999, s. 39) na místě zejména tam, kde rodina z některých důvodů naprosto selhala, nebo nebylo možné zvolit jiný druh náhradní výchovy, jako je osvojení či pěstounská péče. Dítě je tedy svěřováno do péče konkrétní neosobní instituce. Kubíčková (2011, s. 38 – 39) zastává stanovisko, že úplná změna výchovného prostředí je vhodná pouze tehdy, pokud není reálná naděje na uspokojivou úpravu, která by byla nezbytná pro další zdravý vývoj dítěte. Ponechání dítěte ve vlastní rodině by mělo vždy být opatřením první volby. V tomto případě by péče o rodinu měla být zajištěna prostřednictvím sociálních služeb, poradenských zařízení a rodinné terapie. V některých případech je však odejmutí dítěte z ohrožujícího prostředí naprosto nezbytnou intervencí. Jde o těžké rozhodování a vždy je nutná spolupráce pediatrů, psychologů, sociálních a jiných odborníků.

Skladba dětí, které přicházejí do náhradní ústavní péče, se mění. Přetrvává však vyšší podíl chlapců, přibývá romských a postižených dětí. Roste i počet dětí dědičně zatížených a dětí, které často pocházejí z rodin zatížených alkoholismem a sociální patologií. (Matějček et al., 1999, s. 41)

4.2 Soudní řízení a nařízení ústavní výchovy

O nařízení ústavní výchovy rozhoduje soud, který tak může činit i bez podání návrhu. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda nelze výchovu dítěte zajistit prostřednictvím náhradní rodinné péče, která má před ústavní výchovou přednost. Tento druh výchovy může být nařízen jen tehdy, pokud je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě. Dále také, pokud rodiče ze závažných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit či dítěti nelze zajistit vhodné rodinné prostředí mimo původní rodinu. Je vhodná pouze jako přechodné řešení

po odebrání dítěte z rodiny než je pro něj nalezena jiná vhodná rodina nebo než se dítě může vrátit zpět do své původní rodiny. (Veselá et al., 2003, s. 217 – 218)

Dle platných předpisů má tento druh výchovy navrhovat obec s rozšířenou působností u těch dětí, o které rodiče řádně nepečují nebo u kterých se žádné jiné řešení výchovy nejeví jako žádoucí. Dále je navrhována dětem, které rodiče nebo jiné pečovatele nemají. Příslušná obec dává návrh nebo podnět soudu, který poté rozhoduje o ústavní výchově. (Matoušek a Kroftová, 2003, s. 155 – 156) Návrh by měl dle Motejla et al. (2007, s. 54 – 58) být aplikován v případech, kdy nelze detekovat dlouhodobou nevhodnost výchovného prostředí pro dítě. Jde o případy, kdy rodiče zanedbávají své povinnosti při výchově dítěte, vytváří pro něj nevhodné rodinné prostředí nebo přímo ohrožují jejich duševní, tělesný a mravní vývoj či pokud rodiče nemohou zvládnout výchovu dětí pro nedostatky v jejich duševním, tělesném či mravním vývoji. Samotné nevyhovující bytové podmínky dle něj nemohou být důvodem pro odebrání dítěte z péče rodičů. Jako reálné důvody pro nařízení ústavní výchovy považuje situace, kdy jsou děti vystaveny domácímu násilí, špatnému zacházení, pohlavnímu zneužívání a byl zjištěn jejich znepokojivý zdravotní stav, nedostatek citového zázemí a psychická nerovnováha. Kubíčková (2011, s. 27) jako další kritéria, která vedou nejčastěji kurátory k návrhu ústavní výchovy, uvádí protiprávní jednání, začínající závislost na drogách, alkoholu a automatech, zahálčivý způsob života, útěky z domova, nerespektování rodičů, členství v závadové partě, sexuální promiskuita či množství výchovných opatření uplatněných před návrhem na ústavní výchovu.

4.2.1 Předběžné opatření

V případě, že se dítě ocitne bez péče přiměřené svému věku, pak je orgán sociálně-právní ochrany dětí povinen zajistit dítěti neodkladnou péči. Jeho povinností je podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření. Jde zejména o situace, kdy rodič řádně nevykonává svou rodičovskou zodpovědnost nebo ji zneužívá či zanedbává. Dále pokud je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena či pokud jiná výchovná opatření nevedla k nápravě. V neposlední řadě také v případech, kdy rodiče nemohou výchovu dítěte řádně zabezpečit. (Motejl et al., 2007, s. 52 – 53) Předběžné opatření je časově omezené a nenahrazuje rozhodnutí ve věci samé. Pouze rychle

prozatímně řeší naléhavou situaci, ve které se nezletilé dítě ocitlo. (Plecitý et al., 2009, s. 87)

Podle § 76 zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu soud uloží předběžným opatřením rodičům nebo některému z rodičů, aby platil výživné v nezbytné míře nebo odevzdal dítě do péče toho, koho označí soud. Návrh mohou podat i rodiče a soud je o něm povinen rozhodnout do sedmi dnů od jeho podání.

Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny rozhodne soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany předběžným opatřením podle § 76a zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu o jeho umístění do příslušného zařízení pro výkon ústavní výchovy, označeného orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, může soud předběžné opatření opakovaně prodloužit o jeden měsíc, ale tak aby celková doba trvání nepřesáhla šest měsíců. Soud je povinen rozhodnout do 24 hodin od podání návrhu.

4.2.2 Vstup OSZ do řízení

Státní zastupitelství je definováno dle Nedorosta et al. (2002, s. 76 – 79) jako orgán státu. Jeho správu vykonává Ministerstvo spravedlnosti ČR a postavení v civilním řízení upravuje občanský soudní řád. Dle tohoto autora (s. 245 – 246) tento orgán sehrává výrazně aktivní roli na poli sociálně-právní ochrany dětí a mládeže. Může vstoupit do zahájeného řízení ve věcech uložení výchovného opatření či nařízení a prodloužení ústavní výchovy. V takovém řízení může podat ve veřejném zájmu návrh na zahájení řízení. Základními předpoklady pro podání návrhu na nařízení ústavní výchovy jsou existence veřejného zájmu na podání tohoto návrhu, vážné ohrožení či narušení výchovy dítěte, zjištění, že jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo že rodiče nemohou výchovu dítěte zabezpečit, a také případy, kdy výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí.

4.3 Práce OSPOD

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí je zájem a blaho nezletilého dítěte. Tato ochrana je zaměřena i na děti, u kterých se vyskytly výchovné problémy spočívající zejména v zanedbání školní docházky, požívání alkoholu a návykových látek, provozování

prostituce, páčání trestných činů a přestupků. Poté i u dětí, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů a dětí, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující jeho život, zdraví, lidskou důstojnost a mravní vývoj. Pozornost je zaměřena i na děti, které jsou opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o ně či jejich umístění v zařízení trvá déle než šest měsíců. V neposlední řadě pak na děti ohrožované násilím mezi rodiči. (Motejl et al., 2007, s. 14 – 15)

Odnětí dítěte z rodiny by měla předcházet kvalitní a intenzivní sociální práce sociálního pracovníka, který by měl pomoc koordinovat za využití sociálních služeb, na které by mohl rodiny odkazovat. Už na začátku, kdy se OSPOD dozví o výchovných problémech nezletilého, by se měl zaměřit na zjištění příčin tohoto chování. (Motejl et al., 2007, s. 12)

Po odnětí dítěte z péče rodičů má být vyvinuto veškeré úsilí, aby mohlo být dítě vráceno do svého původního prostředí v co nejkratší době. Rodičům je dán prostor pro to, aby si uspořádali a stabilizovali svou socioekonomickou situaci. (Motejl et al., 2007, s. 57 – 58)

4.4 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy

Jedno z nejdůležitějších rozhodnutí je nesporně co nejvhodnější umístění nezletilého dítěte. Je zde tedy potřeba rozmístování dětí do různých typů školských zařízení, ve kterých ústavní výchova probíhá. (Švancar a Buriánová, 1988, s. 20 – 21) Janský (2004, s. 93 – 95) uvádí, že školskými zařízeními pro výkon ústavní výchovy jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Jde o typy státních zařízení, které poskytují na základě rozhodnutí soudu dětem ve věku od 3 do 18 let, případně do 26 let, komplexní péči. Jejich základním úkolem je zajištění kvalitních a bezpečných podmínek, které jsou vytvořeny na podkladě pozitivních emočních vztahů, umožňujících prožitek důvěry mezi dítětem a dospělým.

4.4.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Typ zařízení, které poskytuje pomoc a ochranu dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jeho život či příznivý vývoj jsou vážně ohroženy. Také pro dítě, které se ocitlo bez péče přiměřené svému věku, zneužívanému a týranému nebo dítěti, které se ocitlo v situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho práva. Pomoc a ochrana spočívá především v uspokojování základních životních potřeb dítěte. (Krausová a Novotná, 2006,

s. 117) Kubíčková (2011, s. 64) uvádí, že péče v těchto zařízeních se poskytuje dětem bez ohledu na jejich věk, tj. i dětem mladším tří let. Úkolem těchto zařízení je poskytnout ohroženým dětem bezprostřední péči tak, aby byla rychle a šetrně vyřešena jejich situace a zůstala možnost dalších postupů práce s dítětem a jeho rodinou.

4.4.2 Kojenecké ústavy

Zvláštní dětské zařízení v resortu zdravotnictví pro děti do jednoho roku věku. Děti jsou zde převážně umístěny ze zdravotních důvodů. Tyto důvody jsou však stále více nahrazovány důvody sociálními. (Matějček et al., 1999, s. 39)

4.4.3 Střediska výchovné péče

Druh školských zařízení pro preventivně výchovnou péči. Poskytují speciálně pedagogickou a psychologickou pomoc dětem s projevy poruch chování a sociálně rizikovým vývojem v rámci pobytových výchovně-terapeutických či ambulantních programů (Janský, 2004, s. 94). Děti i rodiče se programů střediska účastní dobrovolně a je jim nabídnuta celá řada služeb a programů. Péče je poskytována dětem a mládeži ve věku od 10 do 26 let a jedná se především o děti, u kterých vzniká závislost na alkoholu, drogách, patologickém hráčství, také dětem v krizových situacích, které mají co dočinění se situací v rodině či škole. Pomoc je poskytována také dětem, které se vrací po ústavním pobytu do běžného života. (Matoušek a Kroftová, 2003, s. 201)

4.4.4 Diagnostické ústavy

Odpovídají za rozmístování dětí do jednotlivých domovů a ústavů na základě konkrétní znalosti spádových zařízení v rámci regionu a jejich aktuálních možností. Jejich úkolem je v rámci zhruba dvouměsíčního výchovně-terapeutického pobytu dětí zpracovat jejich komplexní diagnostiku osobnosti, vymezit individuální výchovné a vzdělávací priority a doporučit vhodné přístupy a metody. Důležité je přijaté děti stabilizovat a adaptovat je k podmínkám ústavní výchovy, včetně zakotvení potřebných hygienických, režimových a výchovných návyků. (Janský, 2004, s. 94) Matoušek a Kroftová (2003, s. 158 – 159) uvádí, že pobyt dítěte zde je buď dobrovolný, nebo nařízený soudem. Naprostá většina svěřenců je po tomto pobytu umístěna do ústavu výchovného. Nevhodné sociální chování dětí, které jsou přijímány k pobytu v diagnostickém ústavu, má dle Kubíčkové (2011, s. 27)

často opakující se a trvalý vzorec disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální normy a očekávání přiměřená věku dítěte. Příčinou rozvoje poruchy chování bývá špatné přizpůsobení a vpravení do stávajících sociálních podmínek.

4.4.5 Dětské domovy

Pečují o děti, které nemají závažné poruchy chování a které nemohou být vychovávány ve vlastní rodině či v jiné formě náhradní rodinné péče. Děti se mohou vzdělávat ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Tyto domovy saturují dítěti především výchovné a sociální zázemí. (Janský, 2004, s. 94)

4.4.6 Dětské domovy se školou

Typ speciálního školského zařízení určeného pro výkon ústavní výchovy u dětí, které mají závažné poruchy chování nebo vyžadují specifickou výchovně léčebnou péči vzhledem ke svému aktuálnímu psychickému oslabení. Děti jsou zde umístěovány zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. (Janský, 2004, s. 94 – 95)

4.4.7 Výchovné ústavy

Tyto ústavy poskytují výchovnou, vzdělávací a sociální péči dětem, které jsou starší patnácti let se závažnými poruchami chování, které často naplňují skutkovou podstatu trestného činu. Poskytují dětem specifické výchovně-vzdělávací programy, individuálně zpracované dle jejich osobnostních charakteristik. (Janský, 2004, s. 95) Ústav poskytuje dítěti dlouhodobou péči, jejímž základem je příprava dítěte na budoucí povolání (Matoušek a Kroftová, 2003, s. 160).

4.5 Zánik ústavní výchovy

Ústavní výchova zaniká rozhodnutím soudu, jestliže pominuly důvody pro její nařízení. Zaniká i v případě, kdy se dítě může vrátit zpět do své původní rodiny nebo pokud je možné dítě umístit v jiné náhradní rodině. Ústavní výchova končí dovršením zletilosti dítěte, avšak může být rozhodnutím soudu i prodloužena na dobu jednoho roku. (Veselá et al., 2003, s. 218)

5 STATISTIKY A VÝZKUMY V OBLASTI ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

V České republice bylo zpracováno mnoho studií a výzkumů, které se věnovaly náhradní rodinné péči či náhradní výchovné péči. Většinou se však jednalo o výzkumy zaměřené na druhy náhradní rodinné péče, ať už osvojení, pěstounskou péči či svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby. Výzkumy, které se zabývaly náhradní výchovnou péčí, konkrétně ústavní výchovou, byly v bakalářských a diplomových pracích zpracovány především formou kvantitativního výzkumu, který byl realizován prostřednictvím dotazníků na různé instituce, především na ústavní zařízení, ve kterých se nezletilé děti nacházely. Výzkumy byly spíše zaměřeny na dítě jako takové a rovněž problematiku jeho začlenění do normálního života po ukončení ústavní výchovy. Pro tuto práci byl zvolen výzkum kvalitativní, a to především z toho důvodu, že problematiku ústavní výchovy a příčiny, které indikují její nařízení nezletilému dítěti, bude možno prozkoumat více do hloubky a získat tak detailní informace o zkoumaném jevu.

Autorka Polášková (2011) se ve své bakalářské práci zabývala důvody nařízení ústavní výchovy nezletilým dětem ve Zlínském kraji. Použila kvantitativní výzkum, který byl proveden za pomoci dotazníků určených sociálním pracovníkům a zástupcům dětských domovů od 3 do 18 let, a to za každé nezletilé dítě, které v době realizace výzkumu bylo umístěno v jejich zařízení. Její výzkum odhalil, že nejčastější příčinou umístění dětí do dětských domovů je zanedbání péče, nízká sociální úroveň rodiny a závislost rodičů na návykových látkách. Nejčastěji byly do dětských domovů umístěny děti z neúplné rodiny, ale rozdíl oproti dětem z rodiny úplné nebyl tak výrazný. Z provedeného výzkumu dále vyplynulo, že jen velmi malé procento rodičů, jejichž dítě je umístěno v dětském domově, usiluje o jeho navrácení zpět do své péče.

V ročence zpracované MPSV se uvádí, že v roce 2011 bylo ve Zlínském kraji evidováno v péči kurátorů pro mládež celkem 23 rodin, ve kterých probíhalo řízení o ústavní výchově. Dále v jejich evidenci, dle typu řešených případů, bylo celkem 10 dětí, u kterých byl podán návrh na nařízení ústavní výchovy, z toho se jednalo o 4 děti do 15 let věku. Návrh na předběžné opatření byl pak podán celkem ve 27 případech. Výchovné problémy byly řešeny u 909 klientů, z nichž 361 bylo ve věku do 15 let. U 27 dětí byl stanoven soudní dohled. Ze strany OSPOD bylo ve sledovaném období ve Zlínském kraji podáno celkem 33 návrhů na nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti a 45 návrhů na stanovení soudního dohledu. Dále bylo zjištěno, že počet umístěných dětí s nařízenou

ústavní

výchovou ve sledovaném roce činil 43 nezletilých. K datu 31.12.2011 pak počet dětí s nařízenou ústavní výchovou v tomto kraji byl 199. V celé České republice se pak jednalo o 7.340 nezletilých dětí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODIKA PRÁCE

Praktická část práce je zaměřena na zjištění, jaké příčiny indikují umístění nezletilých dětí do ústavních zařízení ve Zlínském kraji, tedy jaké okolnosti vedou soud k nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti. Data budou získána z analýzy vzorku soudních spisů Okresního soudu ve Zlíně v řízeních o návrzích na ústavní výchovu podaných u tohoto soudu ve zkoumaném období roku 2010. Výzkum bude proveden na základě podkladů a údajů zjištěných z těchto spisů, které byly lustrvány podle spisových značek ze soudního programu ISAS.

6.1 Výzkumný cíl

Výzkum je zaměřen na okolnosti nařízení ústavní výchovy, a to vzhledem k osobě nezletilého dítěte a jeho rodiče. Hlavním cílem výzkumu je zmapování příčin nařizování ústavní výchovy nezletilým dětem u konkrétních případů. Bylo zkoumáno rodinné prostředí nezletilého dítěte, které má největší vliv na jeho výchovu a zdárný vývoj. Zjišťovali jsme také, zda je dítěti nařízen jiný druh výchovného opatření ještě před samotným nařízením ústavní výchovy. Dále si práce klade za cíl zjistit, zda rodiče dětí, u kterých je zahájeno řízení o nařízení ústavní výchovy, s tímto druhem výchovy souhlasí či nesouhlasí, a zda v případě, kdy je dítěti ústavní výchova nařízena, podají návrh na její zrušení.

6.2 Definování výzkumných otázek

Pro práci byla vytvořena jedna hlavní výzkumná otázka a několik dílčích výzkumných otázek.

6.2.1 Hlavní výzkumná otázka

Vzhledem k tomu, že se jedná o výzkum kvalitativní, byla hlavní výzkumná otázka formulována takto: **Jaké příčiny indikují nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti ve Zlínském kraji?**

6.2.2 Dílčí výzkumné otázky

Výzkumná otázka otázka č. 1: Kdo a jaký podal návrh na nařízení ústavní výchovy?

Výzkumná otázka č. 2: Jaké je zastoupeno pohlaví mezi nezletilými dětmi, kterým je nařízena ústavní výchova a jakého věku?

Výzkumná otázka č. 3: Z jakého typu rodiny je dítě nejčastěji svěřeno do náhradní výchovy?

Výzkumná otázka č. 4: Předcházel nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti jiný druh výchovného opatření?

Výzkumná otázka č. 5: Souhlasí či nesouhlasí rodiče s nařízením ústavní výchovy svému nezletilému dítěti?

Výzkumná otázka č. 6: Pokud je dítěti nařízena ústavní výchova, mají rodiče zájem o jeho vrácení zpět do své výchovy?

Výzkumná otázka č. 7: Jaká je průměrná doba od zahájení řízení ve věci ústavní výchovy do jejího nařízení?

Výzkumná otázka č. 8: Jaké je sociální postavení rodiny dětí, kterým je nařízena ústavní výchova, s ohledem na zaměstnanost rodičů?

6.3 Pojetí výzkumu

Pro práci byla použita metoda kvalitativního výzkumu, který je výhodný zejména v tom, že problém je možno zkoumat více do hloubky a tím získat detailní informace o zkoumaném jevu. Jako výzkumná strategie byla zvolena obsahová analýza písemných dokumentů, kterou v užším pojetí chápeme jako výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu. Výzkumník v procesu výzkumu obvykle už nevytváří nové zdrojové materiály pro analýzu, ale pracuje s materiálem, který již existuje. (Miovský, 2006, s. 98 – 99) Důvodem výběru byla především pracovní angažovanost, rozsáhlost vzhledu do dané problematiky a možnost intenzivní práce se soudními spisy.

Výzkum byl zahájen ke konci roku 2012. Na základě cílů práce byly vyhledány všechny potřebné informace, které byly shromážděny duplicitně, tedy v počítači autora a v písemných poznámkách.

6.4 Sběr dat a jejich organizace

Pro sběr a získání dat byly použity soudní spisy opatrovnického oddělení Okresního soudu ve Zlíně, a to konkrétně z roku 2010. Tento rok byl zvolen z důvodu dostupnosti a možnosti realizace sběru dat, a také i z důvodu možnosti zjištění, zda bylo později zahájeno rodiči řízení o zrušení ústavní výchovy. U spisů z roku 2011 by nebylo možné, vzhledem ke krátké době od nařízení ústavní výchovy, zjistit, zda byl tento návrh podán. Taktéž spisy z roku 2012 nebylo možno použít k realizaci výzkumu, jelikož v době jeho zahájení nebyla všechna řízení řádně ukončena pravomocným rozhodnutím soudu.

Pro srovnání uvádíme v příloze č. 2 počty případů ústavní výchovy z předchozích dvou let, resp. z roku 2008 a 2009, v porovnání s rokem 2010, kdy se jedná o podaný návrh, zahájené řízení a samotné nařízení ústavní výchovy. Co se týče poměru jednotlivých let, pak můžeme říct, že nedošlo k žádným výrazným změnám, co se týče počtu podaných návrhů na nařízení ústavní výchovy. V příloze č. 3 je pak uveden graf spolupracujících institucí se soudem.

6.5 Výběr výzkumného souboru

Pro výběr výzkumného souboru bylo použito metody prostého záměrného, resp. účelového výběru. Dle Miovskeho (2006, s. 135) za záměrný výběr výzkumného vzorku „označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností“. Mezi potenciálními případy výzkumu vybíráme tedy ty, které splňují určité kritérium a které jsou vhodné pro účast ve výzkumu.

Celkový počet případů ústavní výchovy ve Zlínském kraji podle údajů soudu činil ve sledovaném období 26. Zkoumaným subjektem bylo tedy 26 spisů a výzkumný vzorek se pak skládal z 16, ve kterých byla nezletilému dítěti ve zkoumaném období nařízena ústavní výchova. Jednalo se celkem o 21 nezletilých dětí, které všechny žijí ve Zlínském kraji, a řízení o ústavní výchově probíhalo u tamního soudu.

7 PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

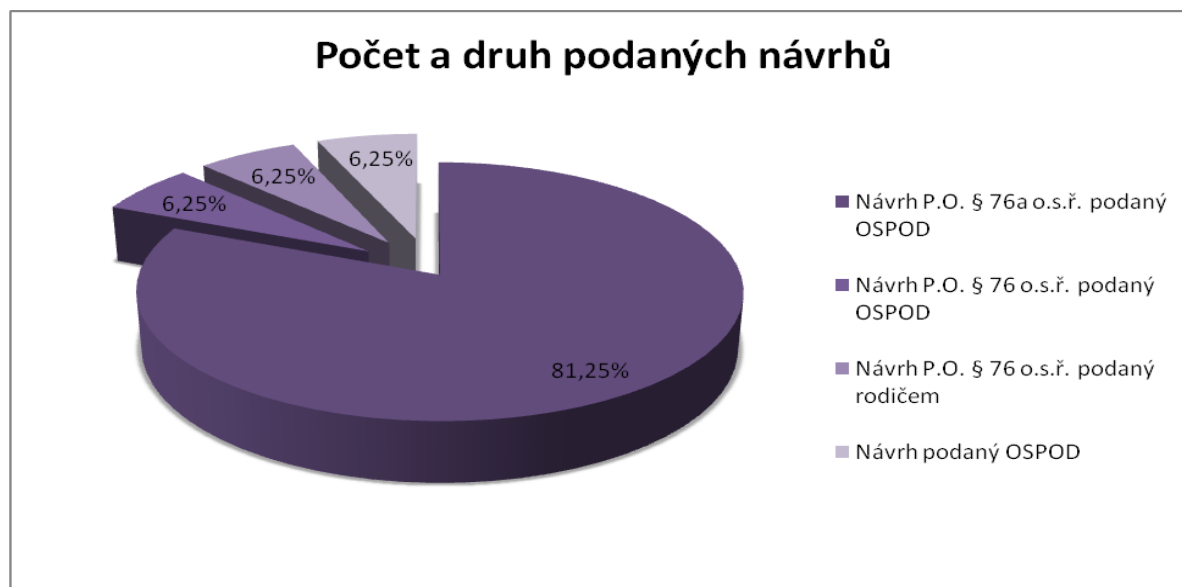
Výzkumná otázka č. 1: Kdo a jaký podal návrh na nařízení ústavní výchovy?

Tabulka 2: Počet a druh podaných návrhů

Druh návrhu	Počet návrhů	Podíl v %
Návrh P.O. § 76a o.s.ř. podaný OSPOD	13	81,25
Návrh P.O. § 76 o.s.ř. podaný OSPOD	1	6,25
Návrh P.O. § 76 o.s.ř. podaný rodičem	1	6,25
Návrh podaný OSPOD	1	6,25
Celkem	16	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 1: Počet a druh podaných návrhů

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: V analyzovaném vzorku 16 spisů vydal soud předběžné opatření vztahující se k řízení, ve kterém byla nakonec nařízena ústavní výchova, celkem v 15 případech. O předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. se jednalo celkem ve 13 případech, kdy návrh pokaždé podal OSPOD. O předběžné opatření podle § 76 o.s.ř. se pak jednalo v případech dvou, z nichž jeden návrh podal OSPOD a druhý matka. V jednom případě byl podán prostřednictvím OSPOD řádný návrh na nařízení ústavní výchovy. Soud pak musel z úřední povinnosti zahájit v 15 věcech řízení o nařízení ústavní výchovy.

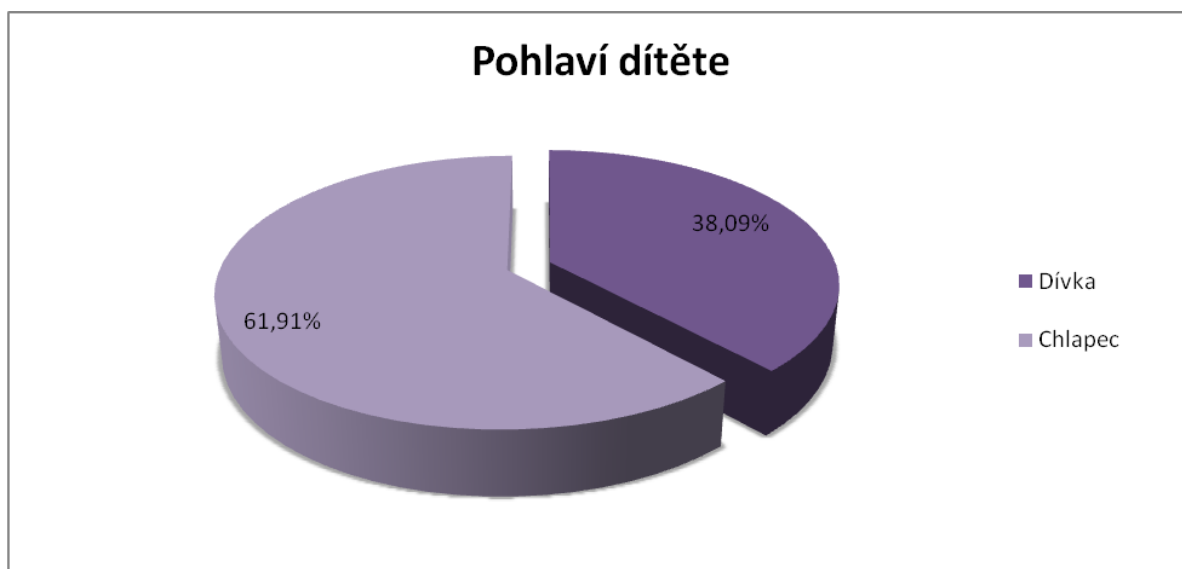
Výzkumná otázka č. 2: Jaké je zastoupeno pohlaví mezi nezletilými dětmi, kterým je nařízena ústavní výchova a jakého věku?

Tabulka 3: Složení dětí ze zkoumaného vzorku podle pohlaví

Pohlaví dítěte	Počet dětí	Podíl v %
Dívka	8	38,09
Chlapec	13	61,91
Celkem	21	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 2: Složení dětí ze zkoumaného vzorku podle pohlaví

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně.

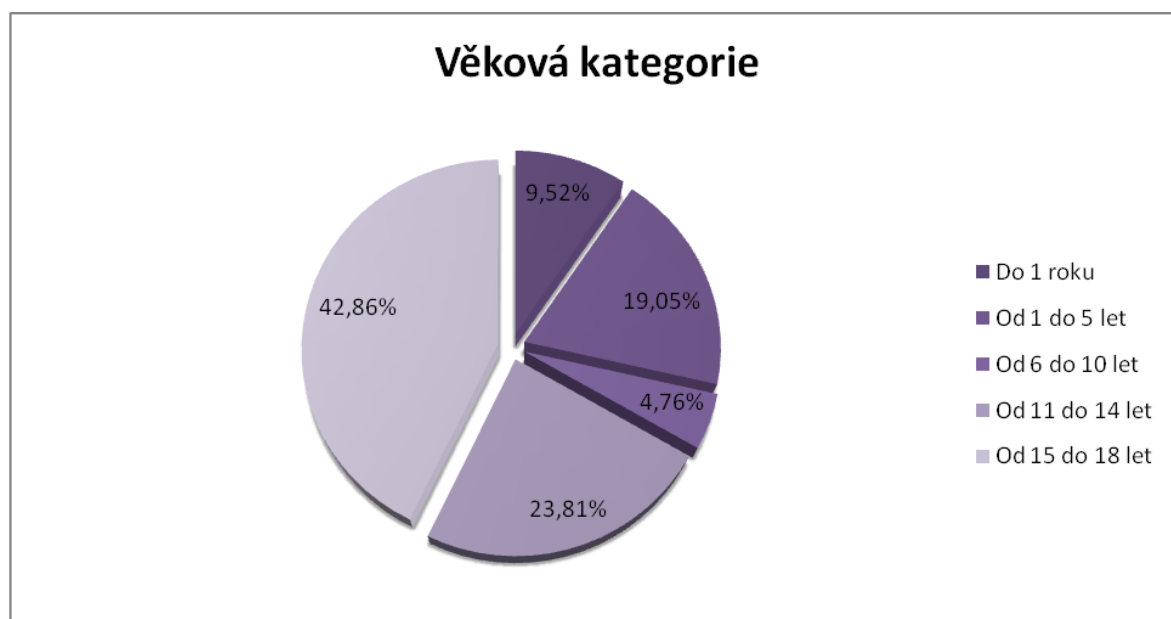
Komentář: Ústavní výchova byla nařízena celkem 21 nezletilým dětem, z toho se jednalo o 8 dívek (38,09%) a 13 chlapců (61,91%).

Tabulka 4: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle věku

Věková kategorie	Počet dětí	Podíl v %
Do 1 roku	2	9,52
Od 1 do 5 let	4	19,05
Od 6 do 10 let	1	4,76
Od 11 do 14 let	5	23,81
Od 15 do 18 let	9	42,86
Celkem	21	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 3: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle věku

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně.

Komentář: Nejpočetněji zastoupenou skupinou dětí, kterým byla nařízena ústavní výchova, jsou děti ve věku od 15 do 18 let (42,86%). Nejméně pak ústavní výchova byla nařízena dětem ve věku do 10 let.

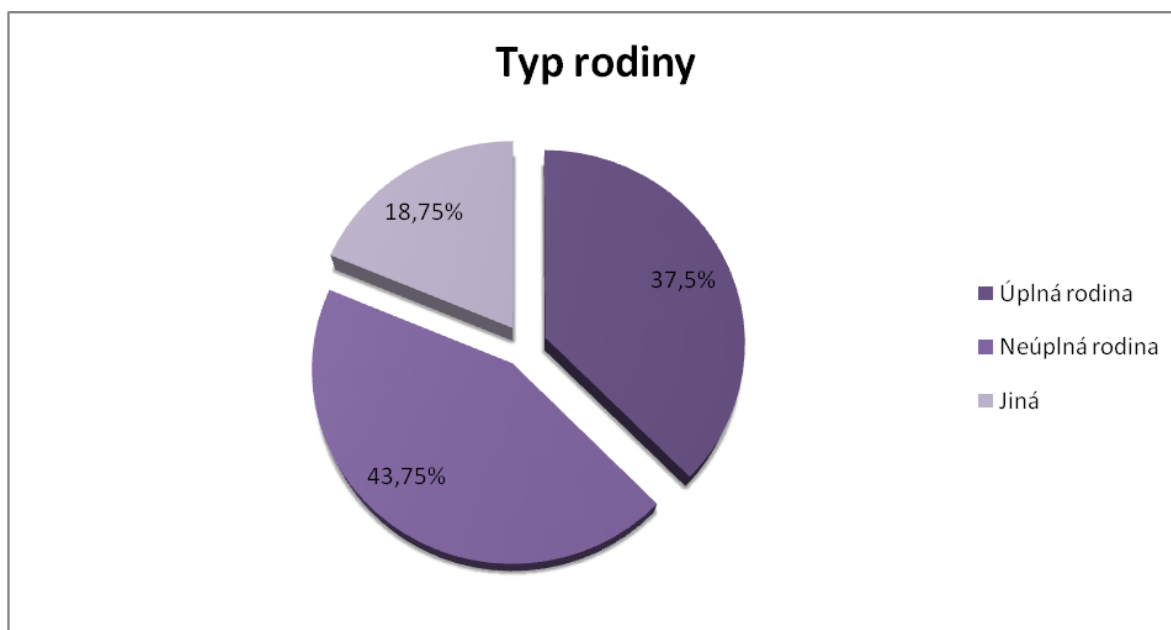
Výzkumná otázka č. 3: Z jakého typu rodiny je dítě nejčastěji svěřeno do náhradní výchovy?

Tabulka 5: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle typu rodinného prostředí

Typ rodiny	Počet případů	Podíl v %
Úplná rodina	6	37,50
Neúplná rodina	7	43,75
Jiná	3	18,75
Celkem	16	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 4: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle typu rodinného prostředí

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: Do ústavní výchovy bylo umístěno z rodiny neúplné celkem 43,75% dětí. Ve všech 7 případech se jednalo o dítě či děti ve výchově jednoho rodiče, konkrétně matky. Počet případů, kdy dítě bylo svěřeno do náhradní výchovy z rodiny úplné, byl 6 (37,50%). Ve zbylých třech případech se jednalo o nezletilou v péči poručníků a dvě nezletilé děti, jež matka zanechala po porodu v porodnici, a tyto byly umístěny do péče příslušného zařízení.

Výzkumná otázka č. 4: Předcházela nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti jiný druh výchovného opatření?

Tabulka 6: Výchovné opatření

Výchovné opatření	Počet případů	Počet v %
Předcházelo	2	12,50
Nepředcházelo	14	87,50
Celkem	16	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 5: Výchovné opatření

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: Jak bylo zjištěno v teoretické části, stát může uložit tři druhy výchovného opatření nezletilým dětem - napomenutí, dohled či omezení. Výchovná opatření předcházela řízení o nařízení ústavní výchovy jen ve dvou případech (12,50%), kdy se jednalo o stanovení dohledu nad nezletilými. Ve zbylých 14 případech nařízení ústavní výchovy nepředcházela jiný druh výchovného opatření.

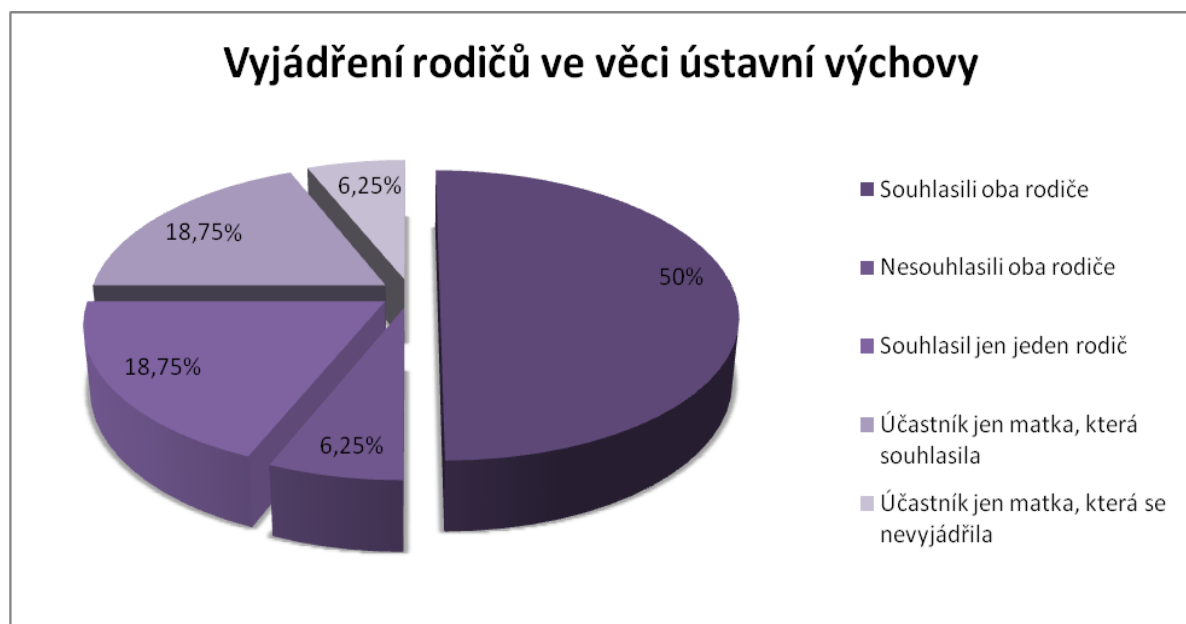
Výzkumná otázka č. 5: Souhlasí či nesouhlasí rodiče s nařízením ústavní výchovy svému nezletilému dítěti?

Tabulka 7: Vyjádření rodičů ve věci ústavní výchovy

Vyjádření rodičů	Počet případů	Podíl v %
Souhlasili oba rodiče	8	50,00
Nesouhlasili oba rodiče	1	6,25
Souhlasil jen jeden rodič	3	18,75
Účastník jen matka, která souhlasila	3	18,75
Účastník jen matka, která se nevyjádřila	1	6,25
Celkem	16	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 6: Vyjádření rodičů ve věci ústavní výchovy

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: V polovině případů, kdy v jenom se jednalo o poručníky, souhlasili oba rodiče s nařízením ústavní výchovy svému dítěti, popř. dětem. S nařízením nesouhlasili oba rodiče v jednom případě. Situace, kdy souhlasil jen jeden z rodičů a druhý nesouhlasil, nastala celkem ve třech věcech (18,75%). Taktéž ve třech případech byly účastníkem řízení samy matky, které navrhly ústavní výchovu nařídit. V jednom případě se pak matka nevyjádřila a k jednání se ani nedostavila; otec v této věci nebyl uveden.

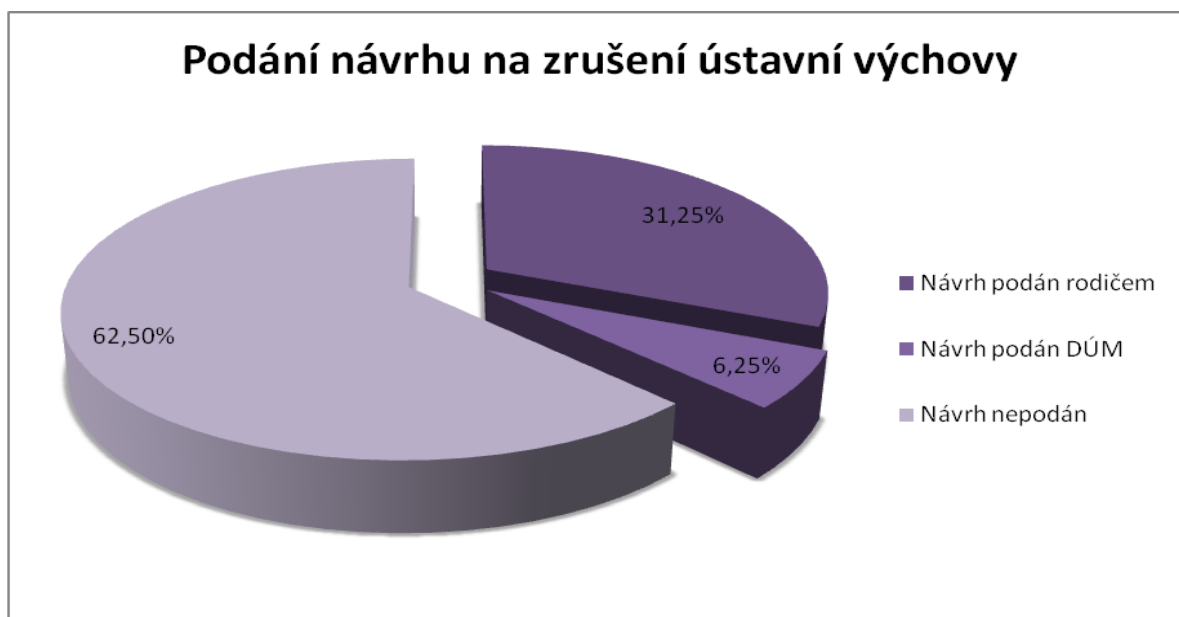
Výzkumná otázka č. 6: Pokud je dítěti nařízena ústavní výchova, mají rodiče zájem o jeho vrácení zpět do své výchovy?

Tabulka 8: Návrh na zrušení ústavní výchovy

Podání návrhu	Počet návrhů	Podíl v %
Návrh podán rodičem	5	31,25
Návrh podán DÚM	1	6,25
Návrh nepodán	10	62,50
Celkem	16	100,00

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 7: Návrh na zrušení ústavní výchovy

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: Návrh na zrušení ústavní výchovy rodičem byl podán v pěti případech. V jednom případě byl návrh na zrušení ústavní výchovy podán Diagnostickým ústavem pro mládež. Z těchto návrhů byl jeden návrh zamítnut a zbylým pěti bylo soudem vyhověno a ústavní výchova byla nezletilému dítěti zrušena.

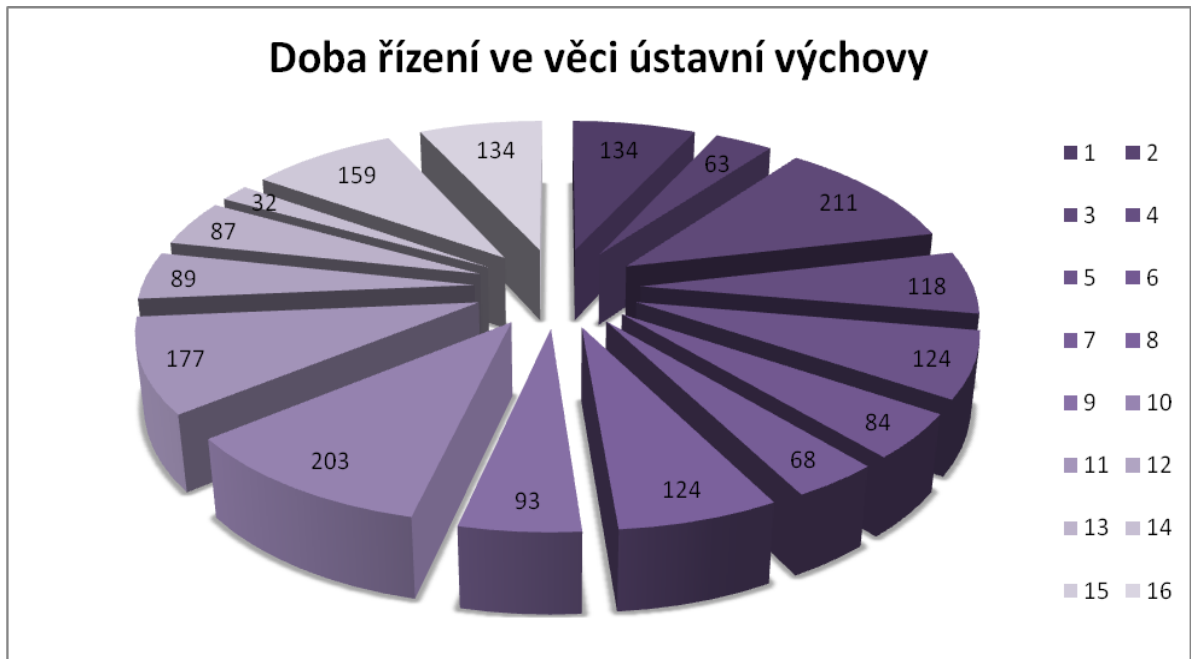
Výzkumná otázka č. 7: Jaká je průměrná doba od zahájení řízení ve věci ústavní výchovy do jejího nařízení?

Tabulka 9: Průměrná doba řízení ve věci ústavní výchovy

Opatrovnický spis	Den zahájení řízení	Den právní moci rozhodnutí	Celkový počet dní
1	26.1.2010	9.6.2010	134
2	8.4.2010	10.6.2010	63
3	12.11.2010	10.6.2011	211
4	17.12.2009	14.4.2010	118
5	15.5.2010	16.9.2010	124
6	11.5.2010	3.8.2010	84
7	6.12.2009	12.2.2010	68
8	25.11.2010	1.4.2011	124
9	11.10.2010	12.1.2011	93
10	18.6.2010	5.1.2011	203
11	31.8.2010	24.2.2011	177
12	14.5.2010	11.8.2010	89
13	10.1.2010	7.4.2010	87
14	15.4.2010	17.5.2010	32
15	19.1.2010	26.6.2010	159
16	22.11.2010	5.4.2011	134

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 8: Průměrná doba řízení ve věci ústavní výchovy

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: Nejdelší řízení ve věci ústavní výchovy trvalo 211 dnů. Naopak nejkratší řízení pouhých 32 dnů. Průměrná doba trvání řízení, od jeho zahájení do nabytí právní moci rozsudku o nařízení ústavní výchovy, činí 119 dnů, tedy zhruba necelé 4 měsíce.

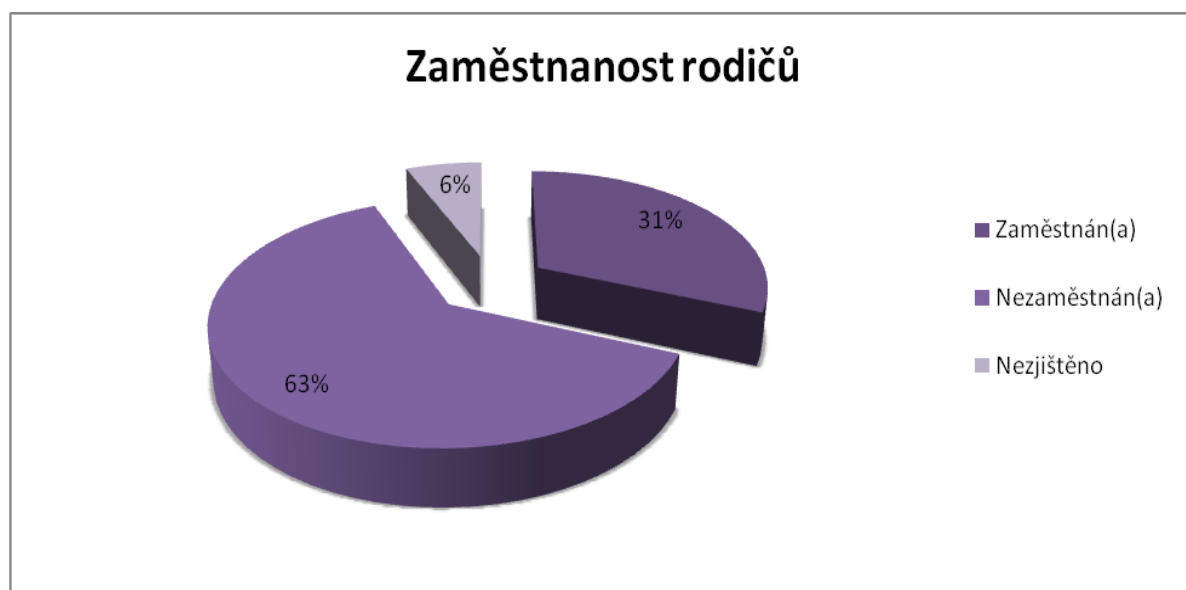
Výzkumná otázka č. 8: Jaké je sociální postavení rodiny dětí, kterým je nařízena ústavní výchova, s ohledem na zaměstnanost rodičů?

Tabulka 10: Postavení rodiny s ohledem na zaměstnanost rodičů

Zaměstnanost rodičů	Matka, poručnice	Otec, poručník
Zaměstnán(a)	5	7
Nezaměstnán(a)	10	5
Nezjištěno	1	1
Celkem	16	13

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Graf 9: Postavení rodiny s ohledem na zaměstnanost rodičů

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

Komentář: Z hlediska sociálního postavení rodiny s ohledem na zaměstnanost rodičů, bylo 31% rodičů zaměstnaných, přičemž se jednalo o 5 matek a 7 otců, kteří měli uzavřený pracovní poměr. Nezaměstnaných rodičů bylo 15 (63%). U dvou rodičů pak nebylo možno zjistit jejich zaměstnání, jelikož spis nezletilého dítěte byl odstoupen k jinému soudu. Pokud jde o celkový součet rodičů, pak dodáváme, že ve třech případech bylo dítě jen v péči matky, otec nebyl uveden, proto byla zaměstnanost u otců zjišťována jen ve 13 případech.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké příčiny indikují nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti ve Zlínském kraji?

Při hledání odpovědi na tuto výzkumnou otázku byly hledány nejčastěji se vyskytující příčiny svědčící pro nařízení ústavní výchovy. Ze zkoumaných 16 soudních opatrovnických spisů byly udělány záznamy, které byly následně podrobeny otevřenému kódování, což je dle Strausse a Corbinové (1999, s. 42) „proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů“. Vybrány byly relevantní výroky, resp. údaje, které byly zařazeny ke kódům. Poté byly záznamy pročitány znovu se záměrem označit pasáže podobného významu, pojmenovat je a vztáhnout k abstraktnějším celkům – kategoriím. Za použití otevřeného kódování vznikly tři následující kategorie: Člověk se může stát člověkem pouze vychováním, Projevy výchovných problémů nezletilého dítěte a Komu není rady, tomu není pomoci.

Člověk se může stát člověkem pouze vychováním

Kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů: porodnice, rodičovská zodpovědnost, vývoj, geny, výchova, rodič, podmínky.

Tato kategorie poukázala zejména na to, jak velký vliv má výchova rodiče a jeho rodičovská zodpovědnost na celkový vývoj nezletilého dítěte. Z rozboru 16 zkoumaných spisů bylo zjištěno, že dvě matky zanechaly po porodu své nezletilé dítě v porodnici a rozhodly se jej přenechat k osvojení. O své děti se nezajímaly, a proto jim musela být nařízena ústavní výchova. U nezletilé H. a Z. byl „*hlavní problém v osobnosti rodičů a jejich neschopnosti vykonávat řádně rodičovskou zodpovědnost*“. Problémy u nezletilých vnikly především „*zaviněním rodičů, kteří se nepoučili ze svých chyb*“. Matka nezletilého M. a D. vykazovala „*velmi nezodpovědný přístup k zajištění nezletilých*“, dokonce přiznala, že „*má opakované sebevražedné tendence*“. Na matku nezletilého A. bylo podáno i trestní oznámení pro ohrožování výchovy mládeže a byly proti ní zahájeny úkony trestního řízení. Nejvíce rodinných prostředí vystřídal nezletilý T., který byl po rozvodu rodičů svěřen do výchovy matky, která se o něj řádně nestarala a „*jeho výchovu a péči zanedbávala*“. Poté byl po vzájemné dohodě rodičů nezletilý T. svěřen do výchovy otce, který jej však také nezvládal a nezletilý musel být svěřen do výchovy své sestry. Sestru však nezletilý T. taktéž „*nerespektoval*“. Rodiče nezletilého P. uvedli,

že „v dohledné době nemohou zajistit řádné podmínky pro péči o syna“. V jednom případě byl otec zbaven rodičovské zodpovědnosti ke svým dětem V., A. a M. Po nařízení ústavní výchovy byla posléze zbavena rodičovské zodpovědnosti i jejich matka. Nezletilá M. byla svěřena do péče pěstounů, posléze poručníků, protože taktéž její matka byla zbavena rodičovské zodpovědnosti k ní, když otec nezletilé nebyl znám. Rodiče nezletilých sester H. a Z. „nerespektují vývojové potřeby nezletilých a OSPOD je přesvědčen, že jejich sociální, biologický i psychický vývoj je vážně ohrožen“. Taktéž domácí prostředí u nezletilé S. a V. „není vhodné pro zdárný vývoj dětí“.

Výchova, která je v určitém smyslu výkonem rodičovské zodpovědnosti každého rodiče, se ukázala jako nejvíce frekventovaný kód této kategorie. Výchově nezletilé E. se rodiče věnovali, avšak „nezletilá přestala komunikovat a prosazovala si své názory“. Výchovné problémy u nezletilé M. spočívaly především v rodinném prostředí. Výchova v rodině byla „nejednotná, nedůsledná, spíše ochranná“. Výchova rodičů byla benevolentní více než bylo potřeba. Matka nezletilého F. si myslí, že „ve výchově nezletilého chyběla pevná ruka“. Bylo zjištěno, že nejméně ve třech případech matka výchovu nezletilého dítěte nezvládala. Matka nezletilého A. byla nezletilým manipulována. I matka nezletilých V., A. a M. svou roli nezvládla a neunesla ji. V rodině nezletilé S. a V. děti „nemají klidné prostředí a je ohrožena jejich mravní výchova“, jelikož si matka do bytu po svatbě nastěhovala přítele a bydleli všichni pohromadě i s nezletilými dětmi.

U nezletilých E. a M. bylo ze spisů zjištěno, že tyto byly osvojeny. U nezletilé E. je tedy možné, že se u ní projeví „nějaké povahové zděděné vlastnosti“. I v případě nezletilé M. uváděli, že se u ní projeví „genetická zátěž“. U třetí nezletilé, která byla svěřena do péče poručníků, bylo zjištěno, že její biologická matka byla na hranici debility, z problémové rodiny a její ostatní příbuzní byli mentálně postižení. Její otec nebyl znám.

Pokud nebudeme hledat problémy jen ve výchovných problémech nezletilých dětí, ale zaměříme se i na samotné rodiče, pak můžeme konstatovat, že nejméně v pěti případech nebyli rodiče vzorem pro své děti. Matka nezletilých sester H. a Z. „řešení nehledá, problémy přesouvá na ostatní a vinu svádí na druhé“. Otec nezletilých M. a D. požívá alkohol a situaci v rodině nepomáhá ani ta skutečnost, že si matka po dvou měsících od svatby do bytu nastěhovala svého nového přítele. Všichni bydleli pohromadě a není tedy divu, že docházelo k hádkám, křikům a konfliktům mezi rodiči. Matka nezletilých

S. a V. žije s přítelem v druhovském poměru. Ti však „*mají mezi sebou neustálé spory, hádají se před dětmi a požívají alkoholické nápoje*“. Po požití alkoholu u nich dochází ke stupňování agresivity, zejména ze strany matky, která druhá fyzicky napadá. Rovněž matka nezletilých sourozenců V., A. a M. požívala ve větší míře alkohol a žila potulným způsobem života. Rodiče nezletilého P. dříve kromě alkoholu užívali i drogy. Matka „*pochází z neurovnaných poměrů a stýká se s osobami společensky nepřizpůsobivými*“.

Když se zaměříme na podmínky, které rodiče mají pro výchovu svých dětí, pak můžeme usuzovat, že mezi tyto patří zejména problémy s bydlením. Matka nezletilé M. „*nemá podmínky pro bydlení*“. Nedostatečné bydlení měli i rodiče nezletilých H. a Z. Jejich „*domácnost byla v neutěšeném stavu, jejich dům je neobyvatelný*“, jelikož jim byla odpojena elektřina, není zde voda ani ústřední topení. Matka si uvědomuje, že „*nemají podmínky k převzetí nezletilých*“. Rodina se potýká s finančními problémy a má dluhy. I rodiče nezletilých M. a D. „*nemají podmínky, aby děti mohly mít u sebe*“. V bytě rodičů je velký nepořádek a oba rodiče uvedli, že nemají upravené bytové poměry k zajištění nezletilých. Podmínky pro to, aby si nezletilého vzal, neměl ani otec nezletilého J. Pakliže se podíváme na finanční stánku zabezpečení rodin, pak s tímto měli problém jen dvě rodiny. Jednalo se o rodiče nezletilé E., kdy tato rodina byla hodnocena jako „*rodina s nízkou socioekonomickou úrovní*“. Ekonomická situace rodičů nezletilých V., A. i M. byla taktéž vždy na „*slabší úrovni*“. Rodina byla doplácena dávkami pomoci v hmotné nouzi do životního minima. I v tomto případě si matka nezletilých sháněla byt, jelikož neměla podmínky pro výchovu svých dětí. V domácnosti nezletilé S. a V. si taktéž rodiče „*nevytvořili podmínky pro výchovu dětí*“. Není zde klidné zázemí, prostředí je plné agrese díky vzájemným fyzickým napadáním mezi matkou a druhem, které bylo podpořeno nadměrným požíváním alkoholu. Bylo konstatováno, že toto „*domácí prostředí není vhodné pro zdárný vývoj dětí*“.

Projevy výchovných problémů nezletilého dítěte

Kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů: škola, návykové látky, mimo domov, projev, přestupek, porucha.

Kategorie projevy výchovných problémů nezletilého dítěte čítala největší počet kódů. Z 21 nezletilých dětí se jich 11 dopouštělo záškoláctví, resp. zanedbávalo školní

docházku. U nezletilé E. se uvádělo, že „*má slabé výsledky ve škole*“, byla hodnocena sníženou známkou z chování a její třídní učitelka podala návrh na její vyloučení ze školy. Nezletilé Z. byla za opakované pozdní příchody do školy a její neplnění školních povinností udělena důtka ředitele školy. Bylo konstatováno, že nezletilá „*chodí do školy pozdě, neupravená, neučesaná, má nepřípravené pomůcky*“. Snížený stupeň z chování, konkrétně třetí stupeň, byl navržen u nezletilé M., která měla vysoký počet neomluvených hodin. Druhý stupeň z chování byl udělen nezletilému F. taktéž za neomluvené hodiny, problémy s docházkou do školy a zhoršení jeho chování. Byla mu též uložena i důtka ředitele školy. Opakovaně hodnocen sníženým stupněm z chování byl i další nezletilý F., a to za fyzické napadání spolužáků. I nezletilá A. byla hodnocena důtkami třídního učitele za porušování školního řádu, pozdní příchody a nevhodné chování. Následně jí za tyto skutečnosti byla udělena trojka z chování. Dalším sníženým stupněm z chování, druhým stupněm, byla ohodnocena nezletilá M. za vysoký počet neomluvených absencí.

Mezi kategoriemi návykové látky a mimo domov jsme našli jistou spojitost. U pěti nezletilých dětí bylo zjištěno, že s požíváním návykových látek přišli do styku až po kontaktu s partou či kamarády. Nezletilý F. se stýká s chlapci, kteří jsou v evidenci kurátora pro mládež a požívají alkoholické nápoje a návykové látky, které nezletilý užívá s nimi. Jeho matka uvedla, že si „*našel partu nevhodných kamarádů a z toho vyplývají výchovné problémy*“. I další nezletilý F. většinu volného času tráví s pochybnými kamarády, kteří užívají návykové látky. Nezletilý „*je pod jejich vlivem*“. Nezletilý R. se taktéž „*chytil party starších chlapců, s nimiž se toulá po nocích, pijí alkohol a požívají drogy*“. Rovněž nezletilá A. se stýká s problémovými jedinci, se kterými požívá občasné alkoholické nápoje a kouří marihuanu. V průběhu prázdnin i nezletilý T. „*přišel do kontaktu se závadovou partou jedinců, se kterými se začal pravidelně stýkat a začal s užíváním marihuany*“. Rodiče nezletilé M. uváděli, že nezletilá „*navázala známost s problémovým chlapcem a trávila víkendy mimo bydliště bez jejich souhlasu*“.

Sedm nezletilých dětí mělo co dočinění s užitím návykových látek. Nezletilý F. byl hospitalizován s intoxikací alkoholem, kdy mu byla naměřena hodnota 1,81 promile alkoholu v dechu. Tento nezletilý je kuřák a OSPOD uvedlo, že „*nezletilý je aktivním kuřákem marihuany*“. I nezletilá A. byla třikrát hospitalizována v nemocnici z důvodu podezření na otravu alkoholem. Rozsáhlé experimentování jak s marihuanou i pervitinem

přiznal další nezletilý. Šest ze sedmi těchto dětí kouří cigarety a čtyři jsou i uživateli marihuany.

Při kódování jsme narazili na velké množství projevů nezletilých dětí. Zejména se jednalo o agresivitu, vulgaritu, slovní i fyzické napadání, odmítání autorit, nerespektování rodičů, přestupky v chování či celkově chování nevhodné. Celkem 12 nezletilých dětí mělo různé výchovné problémy. U nezletilé M. bylo zjištěno, že „s rodiči manipuluje a používá je k získání svých výhod“. Matka nezletilého F. uvedla, že „chování nezletilého je nevladatelné“. Nezletilý je denně usměřňován za přestupky v chování vůči svým vyučujícím a jejich pokyny nerespektuje. Projevuje se agresivně a vulgárně. I rodiče nezletilého F. jsou „častování vulgárními výrazy“. Uvedli, že „jeho projevy jsou agresivní“. Taktéž vystupoval drze vůči pedagogickým pracovníkům i spolužákům. Ani nezletilý J. „nerespektuje žádné zásady a společenské normy“. Autoritu matky neuznává a „odmítá ji poslouchat“. Bylo konstatováno, že u nezletilého je důležitý pevný režim, potřebuje autoritu, kterou matka nemá. Nevhodný model života braly za svou normu i nezletilé sestry S. a V., které „začaly používat vulgární nadávky svých rodičů“. I nezletilý T. „má slovník hrubý, neadekvátní jeho věku“. Slovní agresí a vulgarismy snahu poručníků odbývala i nezletilá M. Poručníci konstatovali, že nezletilá se chová „hystericky až agresivně“.

Přestupky nezletilých se výhradně týkaly drobných krádeží doma či ve škole. Těchto se dopouštělo nejméně sedm nezletilých dětí. Nezletilý F. byl projednáván soudem pro mládež ve věci činu jinak trestného vydírání. Drobných krádeží v různých obchodech a menších i větších podvodů se dopouštěl i nezletilý R. Proti nezletilé A. byly dokonce zahájeny úkony trestního řízení.

Pod kód porucha jsme chtěli především shrnout problémy nezletilých dětí, které nemají co dočinění s výchovou svých rodičů. Nezletilá Z. byla několikrát „hospitalizována pro hyperkinetickou poruchu chování a enurézu“. Taktéž u nezletilého F. byla diagnostikována dětským psychiatrem ADHD v popředí s poruchou pozornosti od předškolního věku. Dále u něj byla diagnostikována dysgrafie a dyslexie. Z psychologického vyšetření u nezletilého M. vyplývá, že „se jedná o dítě s opožděným psychomotorickým vývojem“. Jeho aktuální výkony se pohybují v pásmu lehké mentální retardace, s nejvýraznějším deficitem v oblasti řeči, oslabení hrubé motoriky a koordinace. Taktéž u nezletilého J. bylo konstatováno, že „nezletilý se pohybuje v hraničním pásmu

mentální retardace a projevuje se stagnací vývoje intelektových funkcí“. Lehkou mozkovou dysfunkcí trpí i nezletilý F.

Komu není rady, tomu není pomoci

Kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů: dohled, pobyt, spolupráce.

Ačkoliv má tato kategorie jen tři kódy, pak má opodstatněné místo v této práci. Byla nazvána Komu není rady, tomu není pomoci, protože svým způsobem mají všechny tři kódy spojitost s určitou mírou pomoci. Dohled je svým způsobem dozor či péče nad někým či něčím, v našem případě nad výchovou nezletilého dítěte. Tento vykonává OSPOD dle nařízení soudu a má laicky řečeno pomáhat rodičům ve výchově svých dětí. Pobyt nezletilých ve Střediscích výchovné péče, Dětských psychiatrických léčebnách či návštěvách v Pedagogicko-psychologických poradnách má svůj význam taktéž v určité dávce pomoci rodičům při výchově dětí. Jde o odbornou psychologickou, popř. psychiatrickou či pedagogickou pomoc dětem či mládeži, kdy je zajišťována i poradenská a metodická pomoc rodičům.

Již ve výzkumné otázce č. 4 jsme zjišťovali, zda nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěte předcházeli jiný druh výchovného opatření – napomenutí, dohled a omezení. Ve všech zkoumaných spisech bylo zjištěno, že rodiny byly sledovány delší časové období, než jen v námi zkoumaném roce. Ve dvou případech, kdy byl návrh na stanovení dohledu podán, bylo vyhověno jen jednomu. U druhého bylo řízení ve věci dohledu zastaveno, jelikož bylo zahájeno řízení ve věci ústavní výchovy.

Pokud jde o další zmíněný kód, a to pobyt, pak zde bylo zjištěno, že nezletilé děti absolvovaly pobyt či návštěvu ve Střediscích výchovné péče, Psychoterapeutických centrech pro děti, Dětských psychiatrických léčebnách či Pedagogicko-psychologických poradnách. Rodičům nezletilé E. bylo doporučeno SVP, kam však nezletilá odmítala nastoupit. Rodičům se nepodařilo nezletilou přesvědčit. Taktéž nezletilá M. odmítla nastoupit na pobyt do SVP, ale nakonec se zdařil nástup nezletilé do Psychoterapeutického centra ve Zlíně. Její pozdější ambulantní návštěvy u kurátora pro mládež i dětského psychiatra se jeví jako neúčelné. Chování nezletilého A. se po pobytu v SVP na krátkou dobu zlepšilo, avšak brzo se vrátilo do zajetých kolejí. Výchovné problémy nezletilé M. rodiče konzultovali s psychologičkou a z její strany byl taktéž doporučen pobyt v SVP.

Opakovaně umístěn v zařízeních – Psychiatrická léčebna, Dětská psychiatrická léčebna i SVP, byl nezletilý F. I další nezletilý F. byl opakovaně umístěn do Dětské psychiatrické léčebny.

Co se týče spolupráce rodičů se školou či OSPOD, pak tato byla zjištěna u šesti případů jako nedostatečná. Většina rodičů odmítala řešit uvedenou situaci za pomoci příslušných orgánů, jejichž náplní je pomoc rodinám s dětmi. Spolupráce rodičů nezletilé H. a Z. byla definována jako „*podprůměrná*“. Rodiče nezletilých se na třídní schůzky nedostavovali a se školou komunikovala telefonicky jen matka a to pouze při omluvení nepřítomnosti nezletilých. I spolupráce matky nezletilého F. se školou byla „*minimální, s ostatními odborníky sporadická*“. Taktéž matka nezletilého A. „*se školou nespolupracuje a spolu s otcem nezletilého se nedostavuje na třídní schůzky*“. Domluvy ze strany OSPOD nerespektují ani rodiče nezletilé S. a V. Škola se snažila spojit i s matkou nezletilých V., A. a M., která však „*nespolupracovala*“ a na upozornění OSPOD „*nereagovala a problémy neřešila*“. Taktéž rodiče nezletilého P. ukončili spolupráci s OSPOD a jsou neznámého pobytu.

8 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkumná část této bakalářské práce byla zaměřena na zjištění příčin, které indikují nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti. Souhrn podkladů, ze kterých soud při svém rozhodování vychází, je obsažen v soudních spisech, ze kterých jsme vycházeli během našeho výzkumu i my. Těžištěm našeho zkoumání se stala analýza vzorku soudních spisů ve věcech, v nichž došlo v roce 2010 k nařízení ústavní výchovy. Výsledný počet analyzovaných spisů činil 16.

Pro výzkum bylo stanoveno několik dílčích výzkumných otázek, které pomohly dokreslit situaci nařizování ústavní výchovy nezletilým dětem. K základním zkoumaným demografickým údajům patřil věk, pohlaví, typ rodiny a její sociální postavení s ohledem na zaměstnanost rodičů. Z výzkumu vyplynulo, že ústavní výchova byla ve zkoumaném roce nařízena celkem 21 nezletilým dětem. Poměr počtu chlapců a dívek v analyzovaném vzorku byl poměrně vyrovnaný, s mírnou převahou chlapců. Z hlediska věku v době vydání rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy převažovaly jednoznačně děti starší, ve věku od 15 do 18 let, kterých bylo 42,86%. Zajímalo nás také, z jakého typu rodiny dítě pochází. Největší počet dětí (43,75%), kterým byla nařízena ústavní výchova, pocházelo z rodiny neúplné. Ve všech těchto případech se pak jednalo o dítě či děti ve výchově matky. Celkem 37,50% dětí žilo v rodině úplné. Zbýlých 18,75% činily tři případy, kde byla jedna nezletilá ve výchově poručníků a další dvě nezletilé děti matka zanechala po porodu v porodnici. Zaměřili jsme se též na sociální postavení rodiny s ohledem na zaměstnanost rodičů. V případech, kdy se podařilo ze spisu zjistit profesní status rodičů, bylo zjištěno, že 12 rodičů (5 matek a 7 otců) mělo uzavřený pracovní poměr. Nezaměstnaných rodičů bylo 15 (10 matek a 5 otců). U dvou rodičů nebyla tato skutečnost zjištěna z důvodu nedostupnosti dat.

V analyzovaném vzorku spisů soud vydal předběžné opatření vztahující se k řízení, v němž nakonec byla nařízena ústavní výchova, celkem v 15 případech. Ve 14 případech se jednalo o podaný návrh na vydání předběžného opatření OSPOD a jednou matkou nezletilého dítěte. Soud musel v těchto věcech z úřední povinnosti zahájit řízení o nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti. V jedné věci byl přímo podán řádný návrh na nařízení ústavní výchovy.

Z provedeného dokazování dále vyplynulo, že v polovině případů (v jednom se jednalo o poručníky) souhlasili oba dva rodiče s nařízením ústavní výchovy svému dítěti, popř. dětem. S nařízením nesouhlasili oba rodiče v jednom případě. Situace, kdy souhlasil jen jeden z rodičů a druhý nesouhlasil, nastala celkem ve třech věcech (18,75%), jakož i v řízení, kde byly účastníkem jen samy matky (úmrtí otce, neuvedení otce, zbavení rodičovské zodpovědnosti otce), které taktéž souhlasily s nařízením ústavní výchovy. V jednom případě se pak matka nevyjádřila a k jednání se ani nedostavila; otec v této věci nebyl uveden.

Věnovali jsme se též tomu, zda rodiče, jejichž dítěti byla nařízena ústavní výchova, podali návrh na její zrušení. Rodičem byl tento návrh podán v pěti případech. V jednom byl podán Diagnostickým ústavem pro mládež. Z těchto návrhů bylo pěti vyhověno a ústavní výchova byla nezletilým zrušena. Zde je třeba upozornit na skutečnost, že tyto údaje mají pouze ilustrativní hodnotu. Nelze do budoucna říci, zda si i další rodiče nepodají návrh na zrušení ústavní výchovy svému dítěti.

Pokud jde o hlavní výzkumnou otázku, tedy příčiny indikující nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti, pak tyto nelze jednoznačně shrnout do několika málo bodů. Okolnosti, které vedly soud k nařízení ústavní výchovy, se v rámci výzkumu zobrazily jako velice rozvětvené. Důvodem pro nařízení ústavní výchovy nikdy nebyl jen jeden podnět, ale vždy jich bylo hned několik. Nelze tudíž tvrdit, že příčiny jsou vždy zakotveny v jedné oblasti problému. Sledovali jsme, zda důvodem pro nařízení ústavní výchovy bylo závadové chování dítěte nebo pro nařízení svědčily jiné skutečnosti. Ve více než polovině případů bylo důvodem zahájení řízení závadové chování nezletilého dítěte. Z projevů závadového chování se v analyzovaném vzorku spisů vyskytlo několikrát záškoláctví, užívání návykových látek, jako jsou cigarety, marihuana, alkohol či styk se závadovou partou kamarádů. Mezi nejčastější přestupky patřily drobné krádeže doma nebo ve škole. Pokud jde o samotné projevy výchovných problémů, pak se opakovaně projevíly vulgarita, slovní i fyzické napadání a nerespektování rodičů, jakožto výchovných autorit. Ze strany rodičů a jejich výkonu rodičovské zodpovědnosti nelze dovést jednoznačnou okolnost, svědčící pro nařízení ústavní výchovy. Dvě matky daly souhlas s umístěním svého dítěte do péče zařízení. Ve zbylých 14 případech se pokaždé jednalo o jiný problém, ať už neschopnost rodiče řádně vykonávat svou rodičovskou zodpovědnost, zanedbávání péče o nezletilé nebo nezodpovědný přístup rodiče. Jako další okolnosti, které se v průběhu výzkumu ukázaly

a svědčily také pro nařízení ústavní výchovy, se ukázaly podmínky rodičů, a to celkem v šesti případech. Nelze tedy tvrdit, že podmínky rodičů pro bydlení a výchovu dětí či jejich nízká socioekonomická úroveň, má největší vliv na nařízení ústavní výchovy. Ve čtyřech spisech bylo zjištěno, že rodiče měli problémy s užíváním alkoholu, z nichž v jednom případě se dokonce v minulosti objevily u rodičů i problémy s tvrdými drogami.

9 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Po zkušenostech z praxe by se měla dále rozvíjet sanace rodin. Měla by být vyvíjena větší snaha k pomoci a podpoře k zachování rodiny jako celku. Jednotliví členové by měli být více podporováni a motivováni. Je třeba je vést k rozpoznání svých schopností a možností. Poskytnout jim náhled řešení, jak tyto situace řešit, změnit či odstranit.

V rámci řízení o ústavní výchově by soudy měly pečlivě zkoumat dosavadní přístup rodičů nezletilých, zejména z pohledu omezení či zbavení jejich rodičovské zodpovědnosti, resp. pozastavení jejího výkonu, pokud se dozví závažné skutečnosti ohrožující život nezletilého dítěte.

S ohledem na novelu zákona o ústavní výchově, jejíž snahou je snížit počet dětí umístěných v ústavních zařízeních, by nebylo od věci, kdyby zprávy OSPOD, které jsou využívány jako stěžejní podklady pro rozhodování soudu o nařizování ústavní výchovy, obsahovaly údaje o možnosti zajištění výchovy dítěte umístěním do náhradní rodinné péče, která má před ústavní péčí přednost.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny nařízení ústavní výchovy nezletilým dětem ve Zlínském kraji. Výzkum odhalil, že ve více než polovině případů bylo důvodem zahájení řízení problémové chování nezletilého dítěte, do kterého spadalo užívání návykových látek, záškoláctví, styk se závadovou partou jedinců. Dále se na nařízení ústavní výchovy podílely projevy nezletilých jakožto vulgarita, agresivita, nerespektování rodičů co by výchovných autorit.

Stěžejními důvody pro odebrání dítěte z rodiny, resp. nařízení ústavní výchovy nezletilému dítěti, nemohou nikdy být samy o sobě jen materiální nedostatky rodiny, její špatné bytové podmínky a sociálně ekonomická nesoběstačnost, jestliže jsou osoby pečující o dítě způsobilé zabezpečit jeho řádnou výchovu a plnění povinností vyplývajících z jejich rodičovské zodpovědnosti. Do celého procesu vždy na pozici negativních prvků vstupují prokazatelně další negativní faktory, jak bylo zjištěno naším výzkumem. Nařízení ústavní výchovy nebylo ani v jednom případě důsledkem jedné konkrétní negativní příčiny. Vždy se jednalo o kombinaci více faktorů.

Nejpodstatnějším bodem, na který by měla být zaměřena pozornost, je pomoc rodinám, které se ocitly v krizové nebo problémové situaci. Pouze důslednou prevencí lze předejít umístění dětí do ústavních zařízení. V případě selhání všech dostupných mechanismů by se pak měla hledat alternativa v oblasti náhradní rodinné péče.

Spisový materiál opatrovnického oddělení zlínského soudu se ukázal jako vhodný prostředek k realizaci výzkumu, když tato organizační složka v soudním systému zlínského kraje logicky disponuje nejrozsáhlejším a tudíž nejširším spektrem projednávaných případů. Kvantita a pestrost agendy nám umožnila analyzovat a vzájemně porovnat předem stanovené atributy jednotlivých soudních řízení.

Poznatky získané ze soudních spisů jsou ve své podstatě unikátním studijním prvkem, jelikož platná legislativa, již s ohledem na ochranu citlivých dat účastníků soudního řízení, umožňuje do spisu nahlédnout jen úzkému okruhu dotčených subjektů. Tyto materiály však na druhé straně poskytují velmi detailní a poměrně komplexní přehled o výchovném prostředí dítěte, kterému soud ustanovil ústavní výchovu. Díky tomu bylo možné v rámci bakalářské práce nejen zodpovědět předem vytyčené otázky, ale také porovnat zjištěné poznatky s teoretickou rovinou zkoumané problematiky.

Kromě ověření a zejména potvrzení závěrů z teoretické oblasti výsledky výzkumu poukazují rovněž na četnost a míru negativních aspektů, v jejichž důsledku je státní instituce nucena přistoupit k poměrně razantnímu zásahu do života dítěte, za který lze nařízení ústavní výchovy bezesporu považovat.

Příčiny indikující nařízení daného typu náhradní výchovy více než zřetelně vyvstávají ze všech tří předem definovaných kategorií, do nichž byly nalezené poznatky setříděny. Doplnující výzkumné otázky poté poskytly ucelenější srovnání případů zařazených do takto vytvořených celků.

V konečném důsledku by tato bakalářská práce neměla pouze odhalovat okolnosti vedoucí k nutnosti aplikace ústavní výchovy, ale též nastínit možné cesty k omezení počtu případů, v nichž je soud nucen tento institut využít. Protože všechna opatření, směřující ke zvýšení kvality výchovného prostředí, se mohou pozitivně odrazit v dalším životě dítěte. Pouze detailním zkoumáním příčin můžeme účinně ovlivňovat jejich nepříznivé důsledky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2008. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.

GOODY, Jack, 2006. *Proměny rodiny v evropské historii*. Překlad Petra Diestlerová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 229 s. ISBN 80-710-6396-7.

HARTL, Pavel, 2009. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 776 s. ISBN 978-80-7367-569-1.

JANSKÝ, Pavel, 2004. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 169 s. ISBN 80-7041-114-7.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ, 2006. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 228 s. ISBN 80-7357-214-1.

KUBÍČKOVÁ, Hana, 2011. *Dítě - rodina - instituce aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 117 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1999. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 144 s. ISBN 80-7169-897-0.

MATĚJČEK, Zdeněk et al., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2, aktualizované. Praha: Portál, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MOTEJL, Otakar et al., 2007. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 215 s. Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv. ISBN 978-80-254-1750-8.

NEDOROST, Libor et al., 2002. *Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, s. 519. ISBN 80-86432-34-3.

PLÁŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny*. Brno: DOPLNĚK, 296 s. ISBN 80-7239-039-2.

PLECITÝ, Vladimír et al., 2009. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 140 s. ISBN 978-80-7380-139-7.

POLÁŠKOVÁ, Jaroslava. *Nejčastější důvody umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji: bakalářská práce*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2011. 50 l., 4 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Lenka Haburajová Ilavská.

RADVANOVÁ, S., J. KOLUCHOVÁ a J. DUNOVSKÝ, 1980. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 132 s.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. Vyd. 2, přepracované. Praha: Portál, 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Překlad Stanislav Ježek. Boskovice: Albert, 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ, 1988. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 216 s.

VESELÁ, Renata et al., 2003. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 261 s. ISBN 80-86432-48-3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Statistika počtu dětí umístěných v zařízeních ochranné a ústavní výchovy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit.2013-02-04]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/socialni-programy/statistika-poctu-deti-umistenych-v-zarizenich-ochranne-a>

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2011. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit.2013-01-30]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/3869>

POUŽITÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně - právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662. Dostupný také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

ČESKO. Zákon č. 99 ze dne 4. prosince 1963. Občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 056, s. 0383. Dostupný také z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30398&l_nr=682960848~3A99~2F1963~20Sb.&l_name=3851845043~3AOb~C4~8Dansk~C3~BD~20soudn~C3~AD~20~C5~99~C3~A1d&fulltext=&nr=99~2F1963&part=&name=&rpp=15

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
č.	číslo
ČR	Česká republika
DÚM	Diagnostický ústav pro mládež
ISAS	Informační systém agendy soudu
mj.	mimo jiné
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
např.	například
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
o.s.ř.	občanský soudní řád
OSZ	Okresní státní zastupitelství
P.O.	předběžné opatření
popř.	popřípadě
resp.	respektive
s.	strana
Sb.	Sbírka
SVP	Středisko výchovné péče
tj.	to jest
tzv.	takzvaně

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počet a druh podaných návrhů.....	38
Graf 2: Složení dětí ze zkoumaného vzorku podle pohlaví	39
Graf 3: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle věku	40
Graf 4: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle typu rodinného prostředí.....	41
Graf 5: Výchovné opatření.....	42
Graf 6: Vyjádření rodičů ve věci ústavní výchovy.....	43
Graf 7: Návrh na zrušení ústavní výchovy.....	44
Graf 8: Průměrná doba řízení ve věci ústavní výchovy	46
Graf 9: Postavení rodiny s ohledem na zaměstnanost rodičů	47

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Typy rodin dle Krause	15
Tabulka 2: Počet a druh podaných návrhů.....	38
Tabulka 3: Složení dětí ze zkoumaného vzorku podle pohlaví	39
Tabulka 4: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle věku	40
Tabulka 5: Složení dětí ze zkoumaného vzorku dle typu rodinného prostředí.....	41
Tabulka 6: Výchovné opatření.....	42
Tabulka 7: Vyjádření rodičů ve věci ústavní výchovy.....	43
Tabulka 8: Návrh na zrušení ústavní výchovy.....	44
Tabulka 9: Průměrná doba řízení ve věci ústavní výchovy	45
Tabulka 10: Postavení rodiny s ohledem na zaměstnanost rodičů.....	47

SEZNAM PŘÍLOH

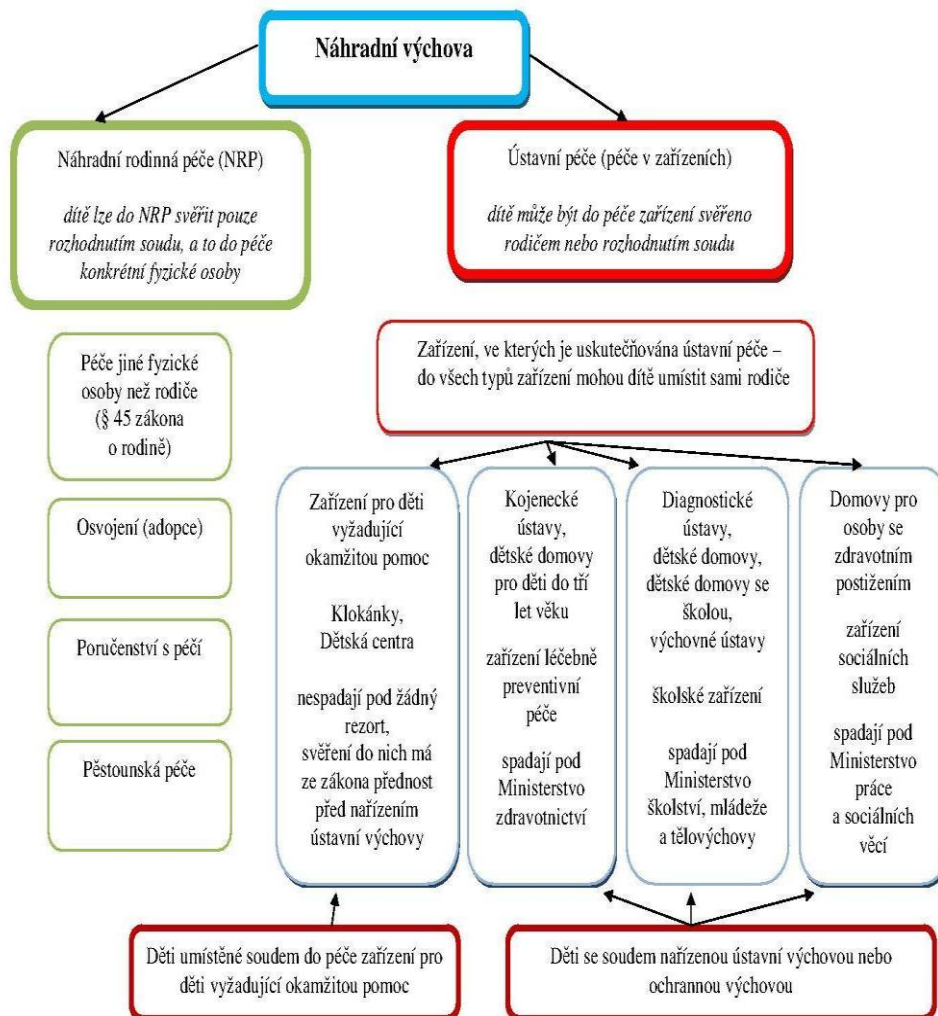
PŘÍLOHA P I: ROZDĚLENÍ NÁHRADNÍ VÝCHOVY

PŘÍLOHA P II: TABULKA POČTŮ PŘÍPADŮ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY ZA ROK 2008
AŽ 2010

PŘÍLOHA P III: GRAF SPOLUPRACUJÍCÍCH PROFESÍ SE SOUDEM PŘI ŘÍZENÍ
O ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ

PŘÍLOHA P IV: VÝPIS ZE SOUDNÍHO SPISU

PŘÍLOHA P I: ROZDĚLENÍ NÁHRADNÍ VÝCHOVY

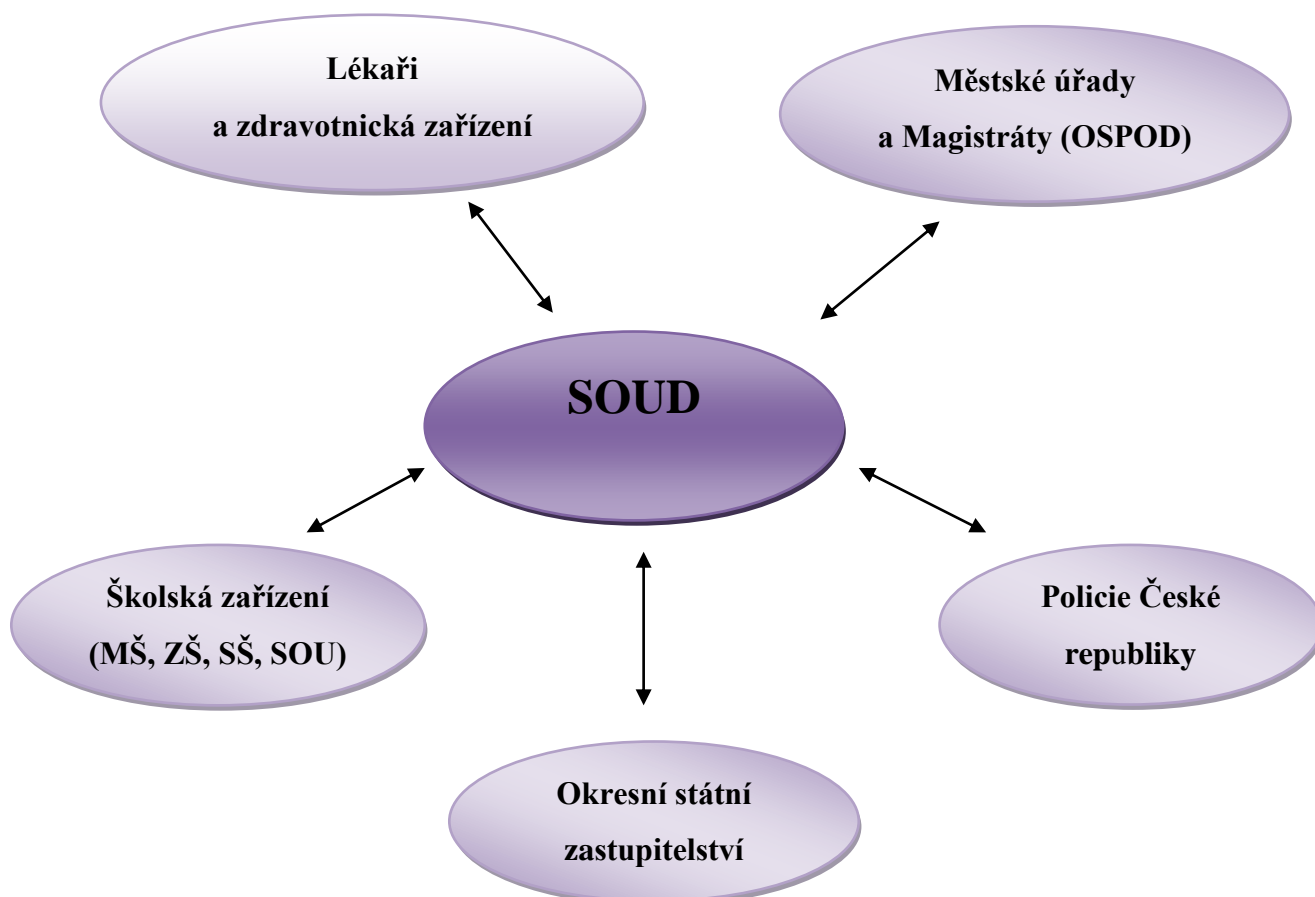
Zdroj: http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_vychovaI.html

**PŘÍLOHA P II: TABULKA POČTŮ PŘÍPADŮ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY
ZA ROK 2008 AŽ 2010**

Rok	Podaný návrh	Zahájené řízení	Nařízena ústavní výchova
2008	27	19	20
2009	20	15	14
2010	26	22	16
Celkem	74	53	50

Zdroj: Spisy Okresního soudu ve Zlíně

PŘÍLOHA P III: GRAF SPOLUPRACUJÍCÍCH PROFESÍ SE SOUDEM PŘI ŘÍZENÍ O ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ

PŘÍLOHA P IV: VÝPIS ZE SOUDNÍHO SPISU

Spis č. 5 - nezletilý F., nar. 1996

rodiče rozvedeni v roce 1998, nezl. svěřen do výchovy matky, otcí stanoveno výživné matka – uklízečka, otec – zemřel v roce 2005

21.4.2010 návrh P.O. OSPOD § 76 a)

- rodina vedena v evidenci OSPOD od 1998, matka zajišťuje výchovu nezl. sama
- v 5. třídě se u nezl. objevily problémy s prospěchem, nezl. diagnostikována dysgrafie a dyslexie, chování nezl. hodnoceno jedničkou, v červnu 2009 se u nezl. objevuje záškoláctví, toto řešeno s nezl., matkou i školou
- matka spolupracuje s dětským psychiatrem – ten diagnostikuje u nezl. ADHD
- nezl. udělen druhý stupeň z chování za neomluvené hodiny
- v srpnu 2009 nezl. hospitalizován s intoxikací alkoholem, naměřena hodnota 1,81 promile alkoholu v dechu, na základě žádosti matky nezl. umístěn do DPL Velká Bíteš, po návratu chování nezl. bez větších problémů, v březnu 2010 nezl. jednal agresivně k učitelce, která vykonávala službu, nezl. podezřelý ze šikany spolužáků, problémy s docházkou do školy, zhoršování chování i docházky nezl. do školy, nezl. se podílel ve škole s dalšími chlapci na poničení záchodů, po opravě je posprejoval, docházka problematická
- nezl. bez vědomí matky navštěvuje lékařku, ta mu napíše omluvenku, v době nemoci nezl. viděn venku
- matka si s nezl. neví rady, nezl. ji odmítá respektovat, není schopna zajistit jeho řádnou docházku do školy, spolupráce matky se školou minimální, s ostatními odborníky je sporadická
- nezl. je kuřák, denně vykouří do 5 ks cigaret, zkusil i marihuanu, OSPOD známo, že nezl. je aktivním kuřákem marihuany, nezl. se stýká s chlapci, kteří jsou v evidenci kurátora pro mládež a požívají alkoholické nápoje a návykové látky, které nezl. užívá s nimi
- v roce 2009 nezl. projednáván soudem pro mládež ve věci činu jinak trestného vydírání, od uložení výchovného opatření bylo upuštěno, samotné projednání věci bylo považováno za dostatečné a soudu ani kurátorovi nebyly známy problémy se školní docházkou
- matka uvádí, že chování nezl. je nezvladatelné, seznámena s podáním návrhu, v telefonickém hovoru sdělila, že s umístěním syna souhlasí

zpráva psychiatra z 25.5.2009 – problematika ADHD v popředí s poruchou pozornosti od předškolního věku, v prvních třídách spíše doma při školní přípravě, později i ve škole, v PPP nezl. diagnostikována dysgrafie a dyslexie

Zpráva KNTB z 5.8.2009 – nezl. nalezen PČR v těžké opilosti, hospitalizován od 2. do 3.8.2009, v krvi zjištěn alkohol 2,19 promile, v toxikologii pozitivní nález na THC

zpráva DPL – nezl. přijat na pobyt na doporučení psychiatra pro hyperkinetickou poruchu chování

zpráva ZŠ ze dne 12.3.2010 – nezl. se dopouští záškoláctví opakovaně, matka nevěděla, že nezl. není ve škole, má tendenci jeho absenci dodatečně omlouvat, příprava nezl.

nedostatečná, nezl. denně usměrňován za přestupky v chování vůči vyučujícím, nedostatečnou přípravu, projevuje se agresivně, vulgárně, nerespektuje pokyny, nezl. uložena důtka ředitele školy, matka upozorněna, že nezl. se může účastnit šikanování spolužáků, matka neoznamuje nepřítomnost nezl. ve škole

zpráva ředitelky ZŠ z 20.4.2010 – z podnětu rodičů spolužáků řešena šikana, nezl. tvrdí, že to jen viděl, matce nabídnuta pomoc školního psychologa – nevyužita, vulgární a agresivní chování nezl. vůči vyučující, kouření nezl. na zastávce MHD, nezl. odebrány cigarety, texty písní s vulgárními a agresivními výrazy, neomluvená absence, příprava nezl. do školy nedostatečná, matka při jednání přiznává bezradnost, nepodniká však kroky k nápravě, kouření nezl. nevnímá jako špatnost, matka nemá přehled o volném čase nezl., o jeho přípravě a docházce do školy, z jednání se omluvila, že nemá čas a má moc práce, nezl. nechodí do školy přiměřeně a vhodně oblečen, nezl. uložena důtka ředitele školy

21.4.2010 P.O. nezl. svěřen do péče DDÚ Olomouc

11.5.2010 zahájeno řízení ve věci ÚV

– OSPOD nadále přesvědčeno, že by nezl. při návratu do rodiny nerespektoval matku a řádně by neplnil školní docházku, je v zájmu nezl. nařízení ÚV

20.5.2010 vstup OSZ do řízení

zpráva DDÚ z 9.6.2010 – nezl. se adaptoval bez problémů, začal spolupracovat, začlenil se mezi ostatní děti, autoritu ped. pracovníků respektuje, povinnosti si plní, ve škole spolupracuje vcelku dobře, do hodin se většinou připravuje, v kolektivu spíše oblíbený, nezl. společně s jiným hochem zapojen do fyzického napadení mladšího chlapce, nezl. obvinění odmítal, nezl. také nápomocen při útěku jiného chlapce – vypáčil okno budovy, opakovaně narazili na problém s užíváním THC, postoj nezl. k této věci je problematický, nepřipouští si zdravotní rizika, před odjezdem na víkendový pobyt upozorněn na pravidla a důsledky s užitím THC – vrátil se a test pozitivní, během pobytu nezl. udržoval kontakt s matkou, telefonovali si, matka jej navštívila, strávil u ní jeden víkend, je patrné, že jasná pravidla a pevný režim nezl. vyhovují a vedou k lepšímu a zodpovědnějšímu fungování

zpráva OSPOD ze dne 17.6.2010 – matka s nezl. v telefonickém kontaktu, jednou byl nezl. na dovolence u matky, nezl. nocoval u kamaráda – oznámil jí to sms a po návratu do zařízení pozitivně kontrolován na THC, navrhlo nařídit ÚV

jednání dne 23.6.2010

matka – uklízečka, chování nezl. se zhoršilo, snažila se s nezl. hovořit, docházeli k různým odborníkům, nevedlo to k ničemu, nezletilý si opatřoval drogy, požíval alkohol, dopouštěl se záškoláctví, myslí si, že ve výchově nezl. chyběla tzv. pevná ruka, navštěvuje ho, nezl. je hodně ovlivnitelný, našel si partu nevhodných kamarádů a z toho vyplývají výchovné problémy, navrhla nařídit ÚV

OSPOD – navrhl nařídit ÚV

nezl. nařízena ÚV 23.6.2010

pravomocně dne 3.8.2010